

Universiteit
Leiden

The Netherlands

'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden

Dulm, F. van der

Citation

Dulm, F. van der. (2012, February 9). *'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

11 Directeur

Waarom stuurde zij haar zonen naar de universiteit om rechten te studeren? Die brachten daar doorgaans maar weinig van terecht. Veel beter zou het zijn als de kneepjes van de handel zouden worden bijgebracht. Wanneer men de universiteit zou overlaten aan hen die werkelijk aanleg voor de wetenschap hadden, zouden zowel de koophandel als universiteit hier wel bij varen.¹

11.1 Handel

De als jurist opgeleide Falck was niet alleen bestuurder van het territorium van de Compagnie op Ceylon en Onderhorigheden maar tevens directeur van een van de belangrijkste handelsvestigingen van de Compagnie; hij moest na zijn aantreden een deel van zijn tijd aan commerciële zaken besteden. De vermanende woorden van Justus van Effen hierboven aangehaald, sloegen juist op het dilemma van iemand die niet was opgeleid tot ‘koopman’ en geen ervaring had. Falck had zich, ook na zijn start aan de burelen van de Hoge Regering, nauwelijks bezig gehouden met handelsaangelegenheden. Zijn officiële en privé-correspondentie zou er vanaf nu mee zijn gevuld.

In de loop van de achttiende eeuw had ten opzichte van de zeventiende eeuw een verschuiving plaatsgevonden in de werkzaamheden van de gouverneur van directeur naar bestuurder. Meerdere historici spreken over een verandering van koopman naar bestuurder maar dat ging nimmer op voor zo’n groot territoriaal gebied als Ceylon. De gouverneur was in de eerste plaats bestuurder. In de Raadsvergadering werd minder dan een derde van de tijd besteed aan agendapunten die betrekking hadden op commerciële zaken. De agendapunten hadden vooral betrekking op politieke en bestuurlijke aangelegenheden, aan re-

¹ Kloek en Mijnhardt, 1800, *Blauwdrukken*, 75-76, ‘Justus van Effen als intermediair’, 75; Het was voor Van Effen de schrijver van de *Hollandsche Spectator* (1684-1735) volgens de auteurs een uitgemaakte zaak dat de koophandel de grondslag vormde van de Nederlandse welvaart en cultuur. Daarom was bijvoorbeeld de regentenelite tegenover het academisch onderwijs hem een doorn in het oog. Met aangehaalde tirade probeerde Van Effen de tijdgenoot weer op het rechte pad der vaders te brengen. Hij wilde volgens beiden daarmee nog eens duidelijk maken dat de koophandel de grondslag vormde van de beschaving en de Nederlandse identiteit.

kwesten en allerhande civiele zaken waaronder justitiële aangelegenheden. Hij was geen commercieel directeur van een handelscomptoir zoals aan de kusten van Zuid-India. Evenals de koning van Kandy kreeg hij als soeverein bestuurder namens de Compagnie de meeste producten als herendienst ter beschikking zoals kaneel, olifanten en arecanoten als een soort tribuut uit de Compagnieslanden. De gouverneur en directeur had in eerste instantie als bestuurder met de producten te maken. Door de Compagnie werden nauwelijks producten gekocht en verkocht. Een van Falcks voorgangers, Pielat, duidde zijn belangrijkste zorg of taak in zijn *Memorie van Overgave* aan als ‘de qualijt van directeur over Compagnies handel en omneslagh in de gewesten’ een titel eerder beschreven door de advocaat van de VOC en directiesecretaris Pieter van Dam.² De producten die moesten worden geleverd door Ceylon en Onderhorigheden waren neergelegd in de jaarlijkse ‘eisch’ die door de Heren XVII was opgelegd aan de Hoge Regering. Deze maakte daarvan een vertaalslag in de vorm van een lijst van gewenste retourgoederen en distribueerde deze bestellingen naar de verschillende hoofdstedelingen in Azië.³ Over de gewenste kwaliteit en kwantiteit werd door de Heren XVII en het Haags Besogne met zeer grote regelmaat gerept.

Kaneel was het belangrijkste product van Ceylon en genereerde ongeëvenaarde opbrengsten;⁴ de kwaliteit werd beschouwd als de beste ter wereld, schreef Falck aan de directeur van het natuur- en kunstkabinet van de Prins, Arnaut Vosmaer.

De andere producten die op het eiland werden ingezameld, zijn terug te vinden op de jaarlijkse Staat van Ceylon: peper, arreek,⁵ jagerhout en jagerlatten, parels, olifanten en paarden. Daarnaast werden er kardemom en kokosnoten verbouwd voor het merendeel voor eigen gebruik. Onder gouverneur Van Imhoff in 1736 waren bossen met kokospalmen aangelegd langs de gehele Zuidwestkust. De noten werden voor een deel gebruikt voor het persen van olie.

Vanaf het einde van de jaren twintig van de achttiende eeuw bestond de lading van de reitourschepen uit kaneel,⁶ Coromandelse lijnwaden, Ceylonese peper en enkele artikelen van geringer belang⁷ waaronder koffie, kardemom en af en toe enige snoeren parels.

Naast de verschepingen op Patria vond er een aanzienlijke Indo-Ceylonese handel plaats, gericht op Bengalen, de Coromandel en de Malabar. Deze handel werd alleen door particulieren uitgeoefend. Vanuit Ceylon werden arreek, kokos- en waaierpalmennoten en de olie hiervan, schelpen, tabak, houtwerk, parels en olifanten naar India verscheept. Naast het monopolie op de kaneel bezat de Compagnie dat ook op de olifantenhandel. Uit Zuid-India en Bengalen kwam naast lijnwaden, rijst voor eigen gebruik op het eiland. Uit de Maladiven kwamen voornamelijk gedroogde vis en schelpen.⁸

2 Pielat, *Memorie*, 7; Van Dam, *Beschrijvinge III*, 45; bij Resolutie van de Heren XVII, augustus 1645 mochten de ‘ministers op Ceylon’ de ‘qualiteit van directeur over Companies handel en overslagh in de gewesten’ voeren.

3 Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 47.

4 Arasaratnam, *Dutch power in Ceylon, 146-147*; Gaastra, *Ceylon als handelscomptoir*, 32.

5 Arreek of areeka (areca catecha) = betelnoot / Arecanoot.

6 Jacobs, *Koopman in Azië*, 43; Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 54: volgens zijn berekeningen ging van de 36.700.00 pond kaneel die werd verscheept tussen 1700-1760, 71,1% naar Nederland, 27,3% naar Batavia en 1,4% naar een aantal kantoren in India. Er werden 466.000 balen geschild hetgeen betekende dat 98,5% van de ontvangen kaneel werd geëxporteerd.

7 Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 9.

8 Jaarlijks kwam een gezant of ‘zendeling’ van de koning van de ‘Maldivisch eilanden’ (Sultan Pasien Macana doe Goe-

Tijdens de bestuursperiode Falck werd gepoogd minder afhankelijk te worden van de buitenlandse invoer van levensmiddelen, in het bijzonder rijst. De verbouw van rijst nam toe, maar was nog lang niet voldoende om de garnizoenen, de bewoners van de vestigingen en de kaneelschillers tijdens de schilcampagnes te voeden; er moest nog steeds op grote schaal worden geïmporteerd uit Tanjore, de Coromandel, Bengalen en in mindere mate uit Java.

Naast de activiteiten van de Compagnie was er beperkte vrije particuliere handel voornamelijk door Britse en Indiase handelaren. De Kandianen mochten volgens het traktaat alleen via de Compagnie handel drijven. Er vond smokkel plaats, waarvan de omvang moeilijk is in te schatten. Er werd veel gedaan om deze illegale praktijken tegen te gaan door het uitrusten van patrouillevaartuigen.

Bij de export uit Ceylon moet een onderscheid worden gemaakt in een drietal periodes: tot na de Kandiaanse oorlog, 1766; tot het begin van de Vierde Engelse Oorlog, 1781 en de periode tot de Britse verovering van Ceylon 1783-1796. De oorlogen betekenden elke keer een terugval doordat het moeilijk was de kaneel te verscheppen. De forse prijsstijgingen van de kaneel zorgden ervoor dat de inkomsten voor de Compagnie gelijk bleven ondanks de daling van de uitvoer van de hoeveelheid kaneel naar Patria. Na het einde van de oorlogen van 1765 en 1783 verdubbelden de inkomsten.⁹

11.2 Kaneel

's kompanies rijkste goud mijn.¹⁰

Niet overal op het eiland werd goede kaneel gevonden, merkte Falck op in de eerdergenoemde brief aan Arnaut Vosmaer. Wanneer men 'van Kaap Kommerijn een lijn [zuid-] oostwaards' over Ceylon trok, dan kon men al wat benoorden deze lijn lag het droge en wat ten zuiden lag het vochtige Ceylon noemen. De eerstgenoemde landen hadden, aldus Falck, bijna dezelfde 'jaargetijden' en klimaat als de Coromandel. Het regende daar slechts van half oktober tot in december en in de overige maanden was het zeer droog. Daarentegen zijn de zuidelijke gedeelten regenachtig van mei tot november en in de maanden hieraan vooraf waren er regenvlagen met onweer. In deze vochtige delen van Ceylon werd 'de zoo beroemde kaneel' gevonden. De kaneel was zelfs daar niet overal even goed van kwaliteit. Landinwaarts groeide deze tot diep in Kandy. In de kuststrook langs Negombo, Colombo en Galle was de fijne kaneel minder van kwaliteit. 'Al wat men langs de oostkust van Ceilon en veele uren landwaarts, van kaneelbomen aantreft, geeft een zeer onsmakelijk soort wilde kaneel zooals men die op de Filippijnen, op Celebes, Timor, Malabar en mogelijk elders ge-

jaalcher Iskander aan Falck zie o.a. SLNA, inv. nr. 1/3084; Dagregister, 19 november 1781). In de (jaarlijkse) Staat van Ceylon worden de Maldivisch eilanden genoemd met het aantal schepen dat Colombo en Galle had aangedaan en de meegebrachte producten: in dit geval gedroogde vis en cauris de meldivo (schelpen).

⁹ Jacobs, *Koopman in Azië*, 46; Van den Belt. Het VOC-bedrijf op Ceylon gaat zeer gedetailleerd in op deze problematiek.

¹⁰ 'Mr. Falck first bent his particular attention to the cultivation of cinnamon which was carried to such a height, that the Dutch became nearly independent of Candians in that particular article'; Burnand 'Fragments on Ceylon' (originally communicated to the Asiatic Journal) Jan. 1809.

vonden heeft'. Falck schreef aan Vosmaer: 'D'ulloa spreekt van kaneel, die in de zuidelijke deel van Amerika groeit'.¹¹ Uit deze opmerking kan worden opgemaakt op welke wijze Falck zich in het onderwerp van de kaneel verdiepte. Vosmaer constateerde dat de Ceylonsche kaneel niet in andere landen 'voortgekweekt' kon worden. 'Indien dit mogelijk ware, zouden alle menschelijke voorbereidzelen de zaak niet hebben kunnen beletten'. Kraaien en andere vogels waren de vlijtigste kaneelplanters, want:

op de kaneel vrucht verlekkerd, bemesten zij den grond met als gevolg, dat de pitten der ingeslikte vruchten overal jonge planten van kaneel doen voortkomen, daar ze groeien wil: en deeze zelfde vogels zouden het geheele eiland met kaneel vervuild hebben, ja zelfs zou de boom, over de zoo genaamde adamsbrug, door het vaste land verspreid zijn, indien lucht en aarde zulks niet belet hadt.¹²

In het Haags Besogne van augustus 1766 werden de resultaten van de kaneelinzameling over 1765 besproken en er werd besloten dat Falck met alle mogelijke middelen moest trachten te voldoen aan de 'Patriasche Eis van 7500 balen kaneel, zijnde men zelfs gequalificeert bij verzending van schepen naar Nederland des doenlijk 8000 baalen daar meede of te zenden'.¹³

Falck wist vanaf zijn vertrek uit Batavia waarmee hij zich, buiten de oorlog met Kandy en de zorg voor de veiligheid van Ceylon, moest bezighouden. Hij was daarom direct na zijn aankomst in Galle gaan kijken naar het schillen en inzamelen van de kaneel. In de bossen zag hij chaliassen met hun assistenten¹⁴ onder leiding van een hoofdman de schors, de binnenbasten van de kaneelbomen, los snijden. Hiervoor waren de 'rijpe' takken gekapt van de boom. Van de takken werd vervolgens de schors verwijderd en in de zon te drogen gelegd. Door deze schors-pijpen te bundelen in balen, kon de kaneel worden getransporteerd en in de pakhuizen in Galle worden opgeslagen in afwachting van transport naar vooral Patria.¹⁵ Na deze eerste kennismaking was hij voortdurend bezig geweest met zijn adviseurs na te denken over efficiency-maatregelen, productievergroting en kwaliteitsverbetering. Daarnaast bedacht hij middelen om uitroeiing van kaneelbomen te voorkomen. Zijn opvattingen over het al of niet aanleggen en experimenteren met tuinen of plantages komt uitvoerig in de volgende paragraaf aan de orde. Centraal staat de vraag of het Falck was of zijn opvolger Van de Graaff die voor de aanleg van tuinen de meeste eer toekomt.

11 D'ulloa staat voor Don Antonio de Ulloa; hij schreef samen met Don George Juan *A voyage to South America* (Londen 1758); beiden waren kapitein ter zee in de Spaanse marine, lid van de Royal Society in Londen en de Koninklijke Akademie in Berlijn; schreven (369-370) dat de kaneel in de omgeving van Quito, gelegen aan de monding van de Amazone in het onderkoninkrijk Peru, in kwaliteit niet kon meten met de kaneel uit Oost-Indië maar als 'trees were duly cultivated, might be made in every respect equal to those of the island of Ceylon'.

12 UB, BPL inv. nr. 246, Iman Willem Falck aan Arnaut Vosmaer (duplikaat), 23 januari 1780.

13 NA, VOC inv. nr. 4484; in het Haags Besogne van augustus 1767; bespreking kaneelinzameling op grond van berichten van de Hoge Regering.

14 Volgens opmerking van A. van den Belt, die zo vriendelijk was dit hoofdstuk van zijn kritische opmerkingen te voorziën, duidde de aanwezigheid van assistenten erop dat hier geen sprake was van chaliassen zoals Falck berichtte. Volgens L.J. Wagenaar gaat het om de kaste van de Jageros, die zorgden voor opstapelen, dragen en andere werkzaamheden.

15 Jacobs, *Koopman in Azië*, 47.

11.2.1 Het aanleggen van kaneeltuinen

In 1771 gaf Falck in de Raad een uitvoerige uiteenzetting over de ontwikkeling van de kaneel sedert zijn komst op het eiland. Hij beklemtoonde dat hij vanaf het begin voorstander was geweest 'te beproeven of door mensenaarbeid de hoeveelheid zou kunnen worden vergroot'.¹⁶ Hij schreef in een bijdrage aan de Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij voor Wetenschappen:

de ondervinding heeft nu ook geleerd, dat lustig boschaadjen [lees: daar waar bosschages staan], op gunstigen grond staande, met goeden uitslag, kunnen bepoot worden met kaneel. Men neemt hier toe den regentyd waar, en drukt de rype vruchten een weinig onder de oppervlakte van den grond. By drooge tyden moet men dien tweemaal daags met water bevogtigen, en hier mede aanhouden, tot dat de spruitjes of boompjes den ouderdom van anderhalf jaar tot twee jaaren bereikt hebben. Hierna kan men ze veilig aan de natuur overlaten. Op deeze wyze zyn onlangs enige gronden met eene ontelbaare menigte boompjes beplant, die, even zo welig als de natuurlyk voortgebragten, groeien.¹⁷

Verder schreef hij ondermeer dat de bomen om de vijf jaar moesten worden 'geschild'. Dat hij het werkelijk van het begin af aan serieus nam met het aanleggen en experimenteren met tuinen blijkt ondermeer uit de toestemming die hij een jaar na zijn aantreden gaf aan zijn vertrouweling Moens om een tuin aan te kopen voor de kaneelbouw.¹⁸ Hij verklaarde in de Raad waarin dit besproken werd dat hij had laten onderzoeken of er andere gebieden waren die voldeden aan de juiste condities voor de verbouw van kaneel. Het ging hem om gebieden waar nog nauwelijks of geen kaneel groeide. In zijn *Aanmerkingen op de Reflexien* stelde hij dat, hoewel de Compagnieslanden uit veel woeste grond bestonden er te veel was bebouwd en beplant om de 'kaneel boom ongestoord te laten'. Dit had te maken met zijn opvatting de natuur zijn vrije loop te laten. Falck was zowel voorstander van tuinen als van het natuurlijke proces waarbij vogels de zaden verspreiden.

Tijdens zijn landtocht naar Galle en Matara tegen het einde van 1766 had hij gehoopt er achter te komen waarom er kaneelbomen, 'staeken', waren die geen kaneel gaven. Hij had de lokale opziener van de kaneel aangesproken maar uit het verslag bleek dat hij het slechts over het uitroeien van kaneelbomen in tuinen door de bewoners had gehad. Na een 'oculaire inspectie' vond hij de resultaten zodanig dat hij het planten van kaneelbomen niet wilde aanbevelen; hij vond de tuinen wel geschikt voor peper.¹⁹ Evenals zijn beide voorgangers

¹⁶ NA, VOC inv. nr. 3324, Resolutie Raad, 19 maart 1771.

¹⁷ Verhandelingen uitgeven door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, XV deel, Haarlem, 1774; Bericht wegens de Kaneel, opgemaakt uit de toezondene beschrijving van de Heer Im. Will. Falck, Gouverneur van Ceylon, 278-308. Het is een reactie op hetgeen 'de Schrijvers der Vaderlandsche Letteroeffeningen hebben, in het III Deel het 2. stuk, 251, medegedeeld eene Beschryving van de verschillende soorten van Kaneel-Boomen op Ceylon, die zy uit de Nouvelles Oeconomiques en Littéraires hebben overgenomen'. Hij had enige onnauwkeurigheden geconstateerd en wenste deze op te helderen. Falck zal hebben bedoeld dat de rijpe takken er konden worden afgekap. Dat kan trouwens ieder jaar met een aantal takken.

¹⁸ NA, VOC inv. nr. 3175, Resolutie Raad, 21 augustus 1766.

¹⁹ NA, VOC inv. nr. 3175, Resolutie Raad, 30 december 1766; toelichting Falck over zijn reis naar Galle en Matara, 19 december 1766: 'Hierna becommunicerde de heer gouverneur dat reeds eenigen tijd geleden de fiskaal te galle, den opziener van kaneel hadde willen aanspreken over het uitroeien van kaneel in deszelfs tuin aan de berg oeneattedock [Oenewatta, nu Unawatuna] op des zelfs verantwoording dat hij toen zulx geschied zijn zoude, op Bentota geweest was

was hij tegen de vernietiging van kaneelbomen in de tuinen van de Singalezen. Het vernietigen van kaneelbomen was bij wet ten strengste verboden.

In tegenstelling tot hetgeen Kanapathypillai en anderen opmerken, was Falck dus wel degelijk vanaf het begin van zijn termijn voorstander van en bezig met het aanleggen van tuinen.²⁰ Maar hij was tevens voor het uitbreiden van het zoeken naar kaneel in het wild en geloofde dat de natuurlijke methode waarbij de zaden door vogels werden verspreid, meer en meer kaneel kon opleveren in gebieden zonder speciaal aangelegde tuinen; het proces dat al eeuwen aan de gang was.

Kanapathypillai en anderen zijn tot de conclusie gekomen, na uitvoerige bestudering van de eerdere voorstellen over het aanleggen van kaneeltuinen van de Hoge Regering, Schreuder en Van Eck,²¹ dat Falck had besloten deze voorstellen niet over te nemen. Hij zou hebben besloten niet tot experimenten over te gaan vanwege de risico's op grond van oude en nieuwe vooringenomenheden van conservatieve krachten onder zijn Singalese adviseurs.

De discussie over de plannen van gouverneur Schreuder ging niet zo zeer over diens opvattingen over het aanleggen van tuinen, maar had vooral betrekking op het vrijlaten van de kaneelteelt aan alle Singalese inwoners van de Compagnieslanden en over het verplaatsen van bewoners uit gebieden die geschikt waren voor kaneelbouw naar elders.²²

In zijn *Aanmerkingen op de Reflexien*²³ merkte hij op dat hij op alle mogelijke manieren bezig was met de productie en de kwaliteit van de kaneel op te voeren. In een resolutie uit 1771 stond dat kaneelschillers werden beloond wanneer zij kaneelbomen in hun tuin hadden.²⁴ Er werden door hen stukjes grond 'ompagger[d](en)' om kaneelpitten te planten, waardoor reeds 'zeventien honderd vijftig jonge kaneelboompjes van verschillende grootte' waren opgekomen. Hij verwees naar een rapport dat was opgesteld door de eerste pakhuismeester De Cock die tevens de functie van kapitein van de kaneel vervulde.²⁵ Een van zijn conclusies was dat het merendeel van de aangeplante kaneel zeer weelderig groeide in de tuinen en over vier à vijf jaar kon worden 'geschild'. Ondertussen hadden de hoofden van verscheidene Korles opdracht gekregen mee te doen aan een experiment met het zaaien van kaneel in tuinen; deze proeven hadden volgens De Cock uitgewezen dat dit lukte.

In het Commandement Galle was een speciale commissie ingesteld die toezicht hield op de experimenten. Falck stipuleerde dat 'elke vorm van nalatigheid tijdens het experiment zal worden gestraft als er onledigheid en luiheid in het spel is'. In de paragraaf over de bij-

en dus in allen gevalle daer toe geen ordre gegeven hadde daer over met zijn aksie tegen bedienden van gem. Sluiskens uitgekomen was die gem. Tuin hadden schoon gemaekt, en daer tans noch sulck rareitit gehouden wierden doch dat zijn Edeel, bij aanwezenheid te Gale, van de gelegenheid van dien tuin oculaire inspectie genomen en teevens 'gexamineerd hebbende'. Het kwam er op neer dat de resultaten van dien aard waren dat hij het niet wilde aanbevelen.

²⁰ Kanapathypillai, *Helen or Costly Bride*; Schrikker, *Expansion and Reform*.

²¹ NA, VOC inv. nr. 338, Van Angelbeek aan de Gouverneur-Generaal en Raden m.b.t. het project van Van Eck over verbetering van de kaneel.

²² Hovy, *Plakkaatboek*, 651; 455 1759 december 20 te Colombo, 'Plakkaat houdende regeling van gedwongen verhuizing ...'.

²³ Falck, *Aanmerkingen*.

²⁴ NA, VOC inv. nr. 3324, Resolutie Raad, 2 mei 1771.

²⁵ NA, VOC inv. nr. 3324, Resolutie Raad, 19 maart 1771.

eenkomsten van de chaliassen wordt aangegeven dat er ook publiekelijk harde maatregelen werden genomen.

Het Haags Besogne vond in 1775 de proef met de tuinen ten volle geslaagd en concludeerde dat de voortplanting van kaneel door mensenarbeid heel goed mogelijk was gebleken. Het memoreerde in zijn vergadering het bovenstaande bericht van Falck.²⁶

Het is dus niet juist, hetgeen Kanapatypillai opmerkt, dat er pas in 1771 voor het eerst succesvolle proeven in kaneeltuinen plaatsvonden bij Marodana in de buurt van Colombo. Hij schrijft dat dit ook met de koffieaanplant gebeurde. De instigator was volgens hem niet Falck maar Van de Graaff als kapitein van de kaneel; hij zou Falck hebben overtuigd en vervolgens was de laatste een krachtig voorvechter van tuinen geworden. Dit beeld wordt vervolgens door De Silva²⁷ en Schrikker van hem overgenomen.²⁸ Falck zou met tegenzin aan 'het grote experiment' zijn begonnen omdat hij wars was van veranderingen; slechts na de nodige aansporingen van zijn 'superieuren', de Hoge Regering, zou hij zijn overgegaan met het oppakken van nieuwe projecten. Alle krediet voor de verbetering van de kaneelbouw geven zij dan ook aan Van de Graaff. Niet ontkend kan worden dat onder diens krachtige leiding als gouverneur de verbouw in de tuinen sterk werd opgevoerd. Hij wist de Compagnieslanden bijna onafhankelijk te maken van de Koningslanden, door de productie te laten verdubbelen door mede gebruik te maken van 'Een menigte van landen die men nu moete laten woest liggen om de wijnige kaneel die daarop groeij'.

Volgens Van den Belt, kenner van Van de Graaff,²⁹ verdiende het binnenlandse economisch-politieke beleid van zowel Falck als Van de Graaff alle lof. Hij stelt zich wat minder uitgesproken op over Falck en merkt op dat bij hem de gedachte werd verlaten dat kaneel alleen maar in het wild zou groeien. De hoofden participeren eerst onder dwang, later gedragen door eigen voordeel aan het ontwikkelen van uitgestrekte tuinen.³⁰ Deze laatste opmerking blijkt inderdaad te passen in door Falck gemaakte opmerkingen in zijn *Aanmerkingen op de Reflexien*. Dit staat ook allemaal uitvoerig beschreven in het verslag van de vergadering van maart 1771.

11.2.2 De Memorie van Schreuder over de kaneelaanplant

Voor zijn vertrek uit Batavia had Falck blijkbaar geen tijd gehad met Schreuder te spreken over diens opvattingen over het inzamelen van kaneel. Had hij dat wel gedaan, dan hadden zij elkaar misschien beter begrepen. Schreuder had zich tijdens zijn gouverneurschap zeer ingespannen voor de vergroting van de kaneelproductie. Hij had zijn denkbeelden niet alleen vastgelegd in zijn *Memorie van Overgave* aan zijn opvolger Van Eck; hij had daarna nog andere stukken over dit onderwerp geschreven. Schreuder toonde zich vlak voor zijn gedwongen verlossing naar Batavia niet langer voorstander van de vernietiging van de aan-geplante kaneel in de tuinen van Singalezen in de Compagnieslanden. Hij vond dat deze

²⁶ NA, VOC inv. nr. 4490, Resolutie Haags Besogne 1771.

²⁷ De Silva, *A History of Sri Lanka*, 147.

²⁸ Schrikker, *Expansion and Reform*, 40.

²⁹ Van den Belt, *Memorie overgegeven aan den ... Heer Joan Gerard van Angelbeek*.

³⁰ Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 71.

kaneel 'een algemeen product' was dat door iedereen zou mogen worden verbouwd en dan tegen betaling aan de Compagnie moest worden geleverd. Men zou hiervoor niet meer dan zes rijksdaalders per baal mogen krijgen als de kaneel voldeed aan een bepaalde kwaliteit. De kaneelgronden zouden gelijk moeten worden gesteld aan die voor peper, koffie en kardemom. Op deze wijze zou de afkeer onder de bevolking afnemen: 'in plaatse van den Canneel te haten en heimelijk uit te rukken de selve gewillig aanplanten, voortkweken, haare tuijnen er mede ompaggeren'. Men zou dan hele bossen aanleggen, zelf schillen en de kaneel aan de Compagnie leveren. Dit had volgens Schreuder het grote voordeel dat de Compagnie niet langer afhankelijk was van Kandy. Hij was ervan overtuigd dat de bemoeizucht van het Hof geen invloed zou hebben op de productie van kaneel van de Singalese onderdanen in de Compagnieslanden. Deze Singalezen zouden uit de gronden een goed middel van bestaan hebben; niet meer klagen en steeds afhankelijker worden van de Compagnie. Hij had grote verwachtingen van een kleine proef.³¹ De Hoge Regering was het hier mee eens. Zijn opvolger Van Eck kon door de oorlog geen uitvoering geven aan de nieuwe plannen; hij deelde Schreuders opvatting wel.³² Een andere oplossing was volgens Schreuder het land waar kaneel groeide in handen te krijgen via ruiling met de lokale bevolking, die dan land zou krijgen waar nauwelijks kaneel groeide.³³ Het nadeel hiervan was dat er een 'volksverhuizing' zou moeten plaatsvinden met alle gevolgen van dien.

Falck zag dan ook niets in deze aanpak; het was 'onpraktisch en roekeloos'. Hij schreef dat hij er van het begin af aan van overtuigd was dat de bewoners hun land niet zouden verlaten,³⁴ mede gelet op het advies van deskundigen. Aanvankelijk vond hij dat hij over onvoldoende kennis beschikte om een onderbouwd oordeel te geven over de mogelijkheid of onmogelijkheid van de verplaatsing van de inwoners van de kaneelgronden. Het plan was 'eene zeer fraaie theorie en de uitvoering zou een der wenselijkste stukken weezen van 't geen men zich voorstellen kan door deesen kostbaaren oorlog te zullen verwerven tot bevordering en verzekering van 's kompanies rijkste goud mijn'. Hoewel hij het plan onuitvoerbaar vond, had hij wel verschillende gebieden voor ogen waarheen een deel van de bevolking verplaatst zou kunnen worden, zoals de Colombosche Korles en misschien 'eene dubbele ja nog grotere portie' naar de zeer vruchtbare provinciën van Chilaw en Puttalam. Het was 'niet onmogelijk dat men over enige tijd eenige wakkere hoofden zou kunnen aantreffen die op hoope van voordeel zich beweegen lieten om met hunnen onderhorigen naar elders te verhuisen want toch het Ceilonsch gemeen heeft eene schier blinde gehoorzaamheid voor hoofden van aanzienlijke geboorte'.³⁵

Los van alle voors en tegens wenste de Hoge Regering dat Falck uitvoering gaf aan de nieuwe aanpak van Schreuder. Falck hoorde bij zijn aankomst in Colombo dat er 'wichtige zwaarigheden' bij de eerdergenoemde Singalese adviseurs op het eiland waren, tegen

31 NA, Collectie Hope inv. nr. 89, 'Extract uit de Memorie van den Heer Raad ordinair van Indië en gewezen Ceilons Gouverneur Jan Schreuder'. Bijlage bij een brief van Iman Willem Falck omstreeks 1767.

32 Arasaratnam, *Ceylon and the Dutch*, 188; Memorie van Overgave van Schreuder aan Van Eck.

33 NA, VOC inv. nr. 3138, Johan Gerard van Angelbeek aan Iman Willem Falck, 28 september 1765; hij had dit projectvoorstel eerder gedaan aan gouverneur Van Eck.

34 NA, VOC inv. nr. 3030, Iman Willem Falck aan de Gouverneur-Generaal en Raden, 10 november 1765.

35 Falck, *Aanmerkingen*, paragraaf 13.

Schreuders visie over het vrijlaten van het schillen. Hij besloot daarom op de ‘ouden voet’ verder te gaan.³⁶ In een secrete brief liet de Hoge Regering nogmaals weten dat Falck tot uitvoering van de nieuwe aanpak moest overgaan. Hij reageerde hierop met een ‘sekreten antwoord-brief’ waarin zijn bezwaren en die van de adviseurs stonden tegen het vrijlaten van het schillen. Hij vond vergoeding voor de chaliassen van zes rijksdaalders te gering wanneer deze werd afgezet tegen een gemiddelde oogst van 6000 balen. Het betekende dat de 2400 schillers maar vijftien rijksdaalders per persoon zouden ontvangen. De vergoeding voor de vrijwillige Singalese schillers stond niet in juiste verhouding tot de chaliassen die gedwongen dienst moesten doen op grond van de verplichting aan hun kaste. Bij een hogere vergoeding aan de vrijwilligers zou kaneel veel duurder worden. In het voorstel van Schreuder was de verplichting dat de chaliassen moesten schillen, komen te vervallen. Falck meende dat er rekening mee moest worden gehouden dat de Singalezen allerlei uitvluchten zouden bedenken niet te gaan schillen met gevolg dat de opbrengst zou afnemen. Hij vond dat degenen die niet tot de chaliassen behoorden geen gebruik mochten maken van landen (lees bossen) waarop zij sedert mensenheugenis hadden geschild; niemand moest trouwens van zijn land worden afgezet; dit zou leiden tot ‘gevaarlijke opschuddingen’. Er bestond gevaar dat zij hun eigen tuinen zouden zuiveren van kaneel en er andere producten op zouden laten groeien. De vrijwilligers misten de grote ervaring van de ‘gebooren kaneelschillers’ en kenden het verschil niet tussen valse en echte kaneel; het schillen zou ongeorganiseerd worden uitgevoerd. Zij zouden niet, zoals daarvoor, op vaste tijden van het jaar de bossen intrekken en het veld ingaan in de ‘bekende schiltenten’. Iedereen zou maar zijn gang gaan; het werd oncontroleerbaar en er zou ‘sluikhandel’ ontstaan waarbij ‘geheele partijen’ over zee werden afgevoerd. Tot slot vroeg hij zich af hoe dat zou gaan als het hele jaar door kaneel zou worden aangeleverd aan de pakhuizen. Dit was een wat vreemde tegenwerping omdat de levering afhankelijk was van de jaarlijkse groei- en schilcyclus.

De Hoge Regering reageerde zeer serieus op al deze bezwaren er schreef dat zij ‘geen kennis gedraagen hadt van de zwaarigheden’ en deelde het standpunt van Falck. Schreuder verklaarde schriftelijk dat hij bij zijn opvattingen bleef. In 1768 beklagde hij zich bij Hope over de wijze waarop de Regering in Colombo reageerde op zijn uitlatingen over de kaneelbouw in een Memorie van 1757; hij schreef dat hij daarin maar een passant over de kaneelbouw had gesproken. Hij vond ‘al die ongefundeerde swaarigheden’ die tegen zijn voorstel waren ingebracht maar niets. Tot zijn grote ergernis was hij er achter gekomen dat hij niet door de raden maar door de gouverneur werd tegengesproken die door particulieren was aangemoedigd over ‘alle boegen en waar men kan te kwispen en te streepen’. Deze zou volgens hem beter hebben moeten weten want hij was zelf op Ceylon geboren. In zijn brief aan Hope ging Schreuder in zijn bekende verongelijkte stijl nog bladzijden lang door.³⁷ Dat Schreuder meende dat hij zijn opmerkingen over de kaneel en passant had gemaakt, komt enigszins onwettelijk over; het grootste deel van zijn memorie uit 1757 handelde over kaneel.

Falck was van mening dat, wanneer het alleen maar ging over het verbouwen van kaneel door de chaliassen in ‘beslooten tuinen’, er geen bezwaar kon worden gemaakt dat vrijwilli-

³⁶ Falck, Nieuw ontwerp tot bevordering van kaneel-groei wedersproken.

³⁷ NA, Collectie Hope inv. nr. 35, Jan Schreuder aan Thomas Hope, 3 november 1768.

gers ook kaneel inzamelden. Hij vroeg zich af of de laatsten meer dan tien balen uit een tuin zouden halen. De Singalees zou niet meer in zijn tuin doen dan het hoogstnodige. Daarom omheinde hij zijn tuin niet tegen vee, varkens en dergelijke, waardoor de jong aangeplante boompjes werden beschadigd voordat deze na vier tot vijf jaar tot wasdom waren gekomen. Slechts bij hoge uitzondering zette hij hagen om zijn terrein; alleen als er fijn graan was gezaaid of er bananenbomen en dergelijke stonden. Deze tuinen zouden zeker niet voor de kaneelaanplant worden gebruikt.

Het standpunt van Schreuder naar aanleiding van zijn Memorie van 1757 over het vrijlaten van het schillen van kaneel werd in de vergadering van 3 november 1769 van de Secrete Raad van Ceylon besproken. De Hoge Regering deelde het standpunt dat het planten van kaneelbomen in tuinen van inlanders niet veel meer zou opleveren dan hoogstens de genoemde tien balen per tuin. Bovendien was zij van mening dat de kwaliteit zou teruglopen en dat de aanpak veel meer valse kaneel zou opleveren.³⁸ Dit stond niet haaks op het standpunt over het aanleggen van tuinen, slechts op de kwaliteit welke de inlanders zouden kunnen leveren.

11.2.3 Kaneelproductie en valse kaneel

Na de Kandiaanse oorlog zag het er naar uit dat de productie van kaneel zou toenemen. Volgens Kanapathypillai ging dat in de richting van het oude niveau van omstreeks 6000 balen;³⁹ de Patriasche eis was echter 7500. In 1767 lukte het Falck een recordaantal van 10.000 balen uit te voeren. Volgens Jacobs steeg de uitvoer zeer langzaam⁴⁰ wat niet blijkt uit de genoemde aantallen.

Het ging hier puur over de kwantiteit; niet over de kwaliteit of over de verdiensten. Over de kwantiteit toonden de bewindhebbers zich zeer tevreden in tegenstelling tot de kwaliteit. Het aanbod van 7000 balen vond Hope in 1766 'zeer aangenaam' maar er bevonden zich weer enige 'bastaard soorten' tussen. 'Ik bid derhalve my niet qualijk te neeme, dat ik het stuk van de goede & zuyveren qualiteyt, bijna zo sterk als de quantiteyt UEG aanbeveele'.⁴¹ Dergelijke reacties zouden enige jaren doorgaan; over de zending van 1768, die 7734 balen bedroeg, kreeg Falck een omslachtige brief van Hope met opmerkingen over de kwaliteit:

Bij mijne laatste letteren heb ik mijn intentie gemaakt van de bevonde slegte qualiteyt van de canneel in het jaar 1765 hier te land aangebragt, ik had mij zeker om veele reedenen gedagt, dat het daar op gevolgte & zeedert aangecome jongste retour van beter soorten deugd zoude bevonden werden, maar tot mijn bitter leedwezen, is het nog erger uytgevallen. Ik moet derhalven met alle ernst & nadruk bidden dat UEG zig gelieve te verledigen om niet alleen de oorzaken van eene fataliteyt te onderzoeken maar ook om dezelve weg te nemen, teneijnde mij eenmaals een goed

³⁸ NA, VOC inv. nr. 3264, Resolutie Secrete Raad, 3 september 1769; hierin werd geschreven over een secrete brief van de Gouverneur-Generaal en Raden aan Iman Willem Falck, 28 mei 1768; het is onduidelijk waarom zij van mening waren dat de tuinen meer valse kaneel zou opleveren; hoogstens dat de controle tijdens het schillen minder zou zijn.

³⁹ Kanapatypilla, 'Helen or Costly Bride', 137; omstreeks 6000 balen (1749-1750: 6692 vgl. 1648-1649: 5673) 1765-1766: 5315.

⁴⁰ Jacobs, *Koopman in Azië*, 216.

⁴¹ NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Thomas Hope aan Iman Willem Falck, 5 juli 1766.

en deugdzaam retour van opregte type canneel mogen kome te erlangen, waar door UEG aan de Comp een zeer essentieele dienst zal komen doen. Het retour van canneel van 8000 balen is, reeds gezegt overvloedig genoeg als de qualiteyt maar voldoende was bevonden.⁴²

Als bewijs van de slechte kwaliteit stuurde Hope een paar pakjes met monsters terug van 'de drie laatste retouren in de jaren 1765, 1766 & 1767 ontvangen'; het waren gedeeltelijk 'doode, geheel smakelooze stokken & van een vise onaangename lugt & smaak, die men hier camper noemt'.⁴³ Falck nam de kritiek uitermate serieus en gaf opdracht valse kaneel te verbranden in het bijzijn van de fiskaal en twee justitiële leden.⁴⁴ Hij schreef als antwoord dat het moeilijk was te bepalen wat valse kaneel was omdat niet iedere pijp kon worden gecontroleerd; vaak waren aan de buitenkant van de bundels de goede kaneel en de valse kaneel moeilijk van elkaar te onderscheiden, zodat hij constateerde dat 'het schillen van valsche kaneel eerst in de jongste troebelen heeft begonnen in zwang te gaan'.⁴⁵

De bewindhebbers bleven bij hun standpunt en zij wensten dat er serieus aan de kwaliteit werd gewerkt. Zij vonden dat de Compagnie maar zo veel mogelijk op haar eigen grondgebied moest terugvallen. Het is onduidelijk wat zij hiermee precies wilden bereiken; er zouden daardoor zeker minder balen worden opgehaald. Daarnaast waren juist een paar nieuwe gebieden in gebruik genomen en van een opbrengst van tuinen was nog nauwelijks sprake. De oplossing was volgens Falck te vinden door meer kaneel te schillen in de Koningslanden en door het aanleggen van meer kaneeltuinen overeenkomstig het voorstel van Schreuder; over de extra controle op de kwaliteit schreef hij niet.

De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de kaneel lag in eerste instantie bij de kapitein van de kaneel.⁴⁶ Hij was verantwoordelijk voor de bescherming van de schillers, de inzameling, het transport, de verpakking voor de export van de kaneel en leidde de organisatie van het kaneeldepartement. Dit bestond uit de inlandse hoofden, hun plaatsvervangers en andere erfelijke hoofdmannen van de chaliassen.

De werkelijke kwaliteit werd niet door de kapitein vastgesteld maar door de apotheker van het Kasteel en in Galle door zijn collega aldaar.⁴⁷ In Colombo deed de apotheker het onderzoek samen met de opperchirurgijn van het VOC-hospitaal. Beiden⁴⁸ wendden zich, gellet op de vele aanmerkingen over de kwaliteit, via Falck tot Thomas Hope. Zij stelden dat bij de kaneel 'de uiterst omslagtigheid werd betracht'; zij twijfelden niet aan de trouw van de schillers; deze werkten zonder eigenbelang en ontrouw kwam bij hen zelden voor. De 'arme

42 NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Thomas Hope aan Iman Willem Falck, 5 oktober 1767.

43 NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Thomas Hope aan Iman Willem Falck, 5 oktober 1767 (duplikaat met PS); Van den Belt, *VOC-bedrijf op Ceylon*, 48; hij verwijst naar een brief van de bewindhebbers over 'De reuckbast van het jaar 1767, is smakeloos, enkele baalen zijn dik van stock en van binnen met grof hout opgevult'.

44 NA, VOC inv. nr. 3234, Resolutie Raad, 17 september 1768.

45 NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 26 februari 1769.

46 De andere naam voor kapitein van de kaneel was: hoofd van de Mahabadde.

47 Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 48; 'Een monster van elke baal kaneel moet immers door de apotheker van Galle op de tong worden getest, hetgeen elk jaar opnieuw een zware beproeving vormt voor de VOC- functionaris'. Deze test vond zowel in Galle als in Colombo plaats bij de desbetreffende balen.

48 Barend Aleman, oppermeester Nederlands Hospitaal (HUA, Notr. akte U236 aII 124, procuratie 1781-1782) en Willem Ertman, apotheker.

kaneelschillers' hadden niets te spenderen en volgens de beide heren stelde de twee gulden die uiteindelijk de kapitein zelf voor elke baal kreeg ook niet veel voor.⁴⁹ Op deze laatste opmerking valt wel wat af te dingen. De functie van kapitein van de kaneel was heel lucratief; hoe meer balen er werd geleverd des te hoger de inkomsten inclusief die met 'kwade' kaneel.

Van den Belt constateert in zijn proefschrift terecht dat de toon van de brieven tussen de bewindhebbers en Colombo over de kwaliteit van de kaneel uitermate scherp was. De oorzaak lijkt volgens hem juist te liggen in de verleidelijke premie die Van de Graaff als kapitein van de kaneel opstreek boven een bepaald aantal verzonden balen. Hij diende zich over de aantijgingen te verantwoorden en beterschap te tonen.⁵⁰ Uit de correspondentie tussen Falck en Hope blijkt dat de kritiek over het gebrek aan kwaliteit tegen Van de Graaff veel harder werd geformuleerd. Hope klaagde in zijn brief van 26 oktober 1767 niet alleen over de slechte kwaliteit van de kaneel; hij was van oordeel dat als het zo doorging, publiekelijk bekend moest worden gemaakt dat Van de Graaff geen verstand had van de kwaliteit van kaneel.⁵¹

Aanvankelijk had Hope nog gezegd dat hij zo kritisch was over Van de Graaff omdat hij zich voor hem interesseerde. Dit bleek ook uit de uitvoerige briefwisseling tussen beiden.⁵² Zijn daarna geformuleerde standpunt had het einde kunnen betekenen van Van de Graaffs carrière. Falck was het echter niet eens met Hope; volgens hem deed Van de Graaff juist grote moeite de kaneelschillers tot hard werken aan te zetten goede en geen valse kaneel te leveren. Hij schreef verder dat voor goede kwaliteit het weer niet had meegeholpen. Zowel Falck als Van de Graaff gaven toe dat tijdens de oorlog de hand was gelicht met de kwaliteit van kaneel.⁵³ Dankzij het vertrouwen dat Falck in Van de Graaff had, werd hij gehandhaafd. Vanaf dat moment of misschien wel eerder behoorde hij tot de factie van vertrouwelingen en vrienden van Falck op Ceylon.

Niet alleen de bewindhebbers, met name Thomas Hope, maar ook de Gouverneur-Generaal ging zich met de kwaliteit van de kaneel bemoeien. Hij schreef aan Falck dat hij klachten uit 'Nederland' had gekregen over valse en slechte kaneel;⁵⁴ er mocht maar één soort worden geschild: de Ras(ka) Koeroendoe, de 'soete kaneel'. Het was Gouverneur-Generaal duidelijk waarom het niet mogelijk was de schuldige schillers te straffen: wanneer dat op grote schaal zou gebeuren, zou dat tot werkonderbreking en opstandjes kunnen leiden. Hierdoor kon de snelle levering stagneren van een grote hoeveelheid kaneel op grond van de Patriasche eis. Dat was natuurlijk niet zijn bedoeling, maar er kon wel met straf worden gedreigd.⁵⁵

49 NA, Collectie Hope inv. nr. 35, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 12 november 1768.

50 NA, Collectie Hope inv. nr. 35 en inv. nr. 48; 'de kapitein ontvangt in 1767 voor 4.023 balen boven het quotum een bedrag van f 8.046 [waarschijnlijk Indisch geld en daarom met 17,5% te reduceren] ... Men moest juist in deze jaren op de kwaliteit letten daar kaneel van mindere hoedanigheid uit China en Zuid-India in Europa werd aangeboden.'

51 NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Thomas Hope aan Willem Jacob van de Graaff, 26 oktober 1768.

52 NA, Collectie Hope inv. nr. 35, Thomas Hope aan Willem Jacob van de Graaff, 15 november 1768.

53 NA, Collectie Hope inv. nr. 35, inv. nr. 10; Iman Willem Falck aan Thomas Hope (2x), 21 september 1768.

54 Falck gebruikte in zijn brieven maar zelden het woord Nederland; meestal sprak hij over Patria of het Vaderland. Dit komt overeen met de opvatting van Van Sas, *Metamorfose van Nederland*; de aanduiding Nederland werd echter in de tweede helft van de achttiende eeuw veelvuldig gebruikt.

55 NA, VOC inv. nr. 3234, Gouverneur-Generaal Van der Parra aan Iman Willem Falck, 9 november 1768.

De klachten over de smakeloze kaneel bleven niet tot de beginjaren van Falck beperkt, maar kwamen gedurende zijn gehele directeurschap voor. Zij vormden een steeds terugkomend thema in de correspondentie tussen het bestuur van Ceylon en de bewindhebbers. De laatstgenoemden begrepen wel dat de schaarsheid van goede kaneel zowel in de Konings- als Compagnieslanden een probleem was en beschouwden het punt van de kwaliteit als 'een onderwerp van grote bekommering'.⁵⁶ Er waren soms andere berichten; in de Raad van 17 november 1768 kwam het omgekeerde aan de orde: tot grote opluchting van de leden was er volgens de Hoge Regering geen valse kaneel gevonden in de laatste zending.⁵⁷

In een brief van begin 1769 gaf Falck een uitvoerige uiteenzetting over de kwaliteit van de kaneel die naar Nederland werd gezonden. Hij had door de opperchirurgijn en de apotheker nader onderzoek laten instellen. Zij constateerden dat echte en valse kaneelbalen duidelijk van elkaar waren te onderscheiden, maar dat gold niet voor smakelijke en onsmakelijke kaneel: daar was niet achter te komen voordat de bast geschild en gedroogd was. De verse bast van de beste zowel als de slechtste kwaliteit had een groenachtige kleur en onaangename smaak; er was geen onderscheid te maken zelfs als deze van dezelfde boom kwamen.⁵⁸

Om meer kaneelgronden te vinden, liet Falck onderzoeken waarom er in de Girewajj Pattoe en andere Compagnieslanden nooit kaneel groeide en er geen liefhebbers kwamen opdagen om hier bomen te planten. Omdat niemand de reden wist, werd aan hoofdadministrateur Burnat gevraagd dit te onderzoeken. De inwoners van deze streek werden 'uitgenodigd' lees gedwongen aan de 'bezaaiing en beplantingen te beginnen'; het eerste jaar behoefden zij niets te betalen.⁵⁹

Een ander, oud probleem dat zich bij de kaneelbouw voordeed was het openkappen en branden van stukken jungle waar vaak kaneelbomen op stonden. De bewoners wensten hier allerlei andere gewassen te verbouwen voor eigen gebruik. Deze meestal tijdelijke akkers werden *chenas* genoemd. Deze ontwikkeling was zeer nadelig voor de in het wild verspreid staande kaneelbomen in de Konings- en Compagnieslanden. Het betekende dat de in het wild groeiende kaneelbomen werd uitgeroeid. De Compagnie vond dat deze methode zoveel mogelijk moest worden gereguleerd.⁶⁰ Falck stelde de Raad stelde voor een strenger plakkaat tegen het uitroeien of bederven van de kaneelbomen uit te vaardigen. Hij merkte wel op dat de geldende wetgeving uit 1718 en 1719⁶¹ voor 'de nodige volksmisnoegendheid' in de Compagnieslanden had gezorgd. Dit was een verwijzing naar de onlusten die waren ontstaan door de agrarische politiek onder gouverneur Schreuder en uiteindelijk hadden

⁵⁶ NA, VOC inv. nr. 9959 en 9960, diverse brieven van de bewindhebbers aan Iman Willem Falck in 1771.

⁵⁷ NA, VOC inv. nr. 3234, Resolutie Raad, 17 november 1768.

⁵⁸ NA, VOC inv. nr. 3264, Resolutie Raad, 17 januari 1769.

⁵⁹ NA, VOC inv. nr. 3264, Resolutie Raad, 2 maart 1769.

⁶⁰ Wagenaar, Galle, 179; het platbranden zorgden er voor dat in de grond geploegde koolstof de vruchtbaarheid bevorderde.

⁶¹ Hovy, Plakkaatboek, 365-367; onder gouverneur mr. Isaak Augustijn Rumpf (1717-1723) werd in de Raad van 22 december 1718 een mandaat-ola vastgesteld waarbij het de inwoners van enige Colombose Korles verboden werd om zonder voorafgaande goedkeuring *chenas* te kappen in kaneelbossen waar minder dan zes schilbare kaneelbomen of struiken groeien of waar timmerhout voorkomt en in de Raad van 21 oktober 1718 een mandaat-ola waarbij het aan de ingezetenen van een aantal Colombose Korles toegestaan wordt om, voor eenmalige bezaaiing, *chenas* te kappen op plaatsen waar niet meer dan zes schilbare kaneelbomen staan.

geleid tot eerder gememoreerde opstand van 1760. De bewoners van de Koningslanden gingen onder Falck ongestoord door met het uitroeien van de kaneelbomen 'waardoor men [de Compagnie] dikwijls in verlegenheid was, hoe men 's compagnies belang tot behoud van de kaneel zou over een brengen, met haare grond Wet [lees de: de wet die op het grondgebied gold in de Compagnieslanden], om haar onderdaanen niet ongelukkig te maaken'.⁶² Op 26 januari 1771 werd een wet vastgesteld die strenger was dan de tot dan toe geldende. Falck was van mening dat men bij de toepassing omzichtig te werk moest gaan; op sommige plaatsen had men de graanbouw wel toegestaan; het plakkaat zou alleen op die plaatsen moeten worden toegepast waar het volgens 'de Wet alleen omtrent zwaare bosschen, waar caneel verstekte [uitzaaide], gedaan wierd, zulks als dan voor de caneel groei zeer voordeelig'. Zwaardere straffen achtte hij niet raadzaam; de galg zou 'geene meerdere gerustheid [zou] geeven'.⁶³ Het rationalisme en de voorzichtigheid van Falck was hier bepalend; hij zag niets in bruut optreden. Het zou, gelet op het verleden, niets meer opleveren, hoogstens ongewenste opstandjes.

Zijn standpunt sluit aan op hetgeen hij enige jaren daarvoor in zijn *Aanmerkingen op de Reflexien* schreef; het had geen zin vele strenge plakaten uit te vaardigen met 'misnoegdheid barende straffen' tegen de uitroeiing van kaneelbomen, die het beste in 'belommerde wildernissen' groeiden. De 'laffe Singalees' was trouwens na enige tijd gewend geraakt aan de straffen tegen de kaneelschending en vernielde volgens Falck alleen maar bomen wegens gebrek aan vruchtbare grond.

Het aantal geleverde balen was in de jaren zeventig geringer dan in de jaren zestig en veel minder dan vóór 1750.⁶⁴ Met de VOC-retourschepen Pallas⁶⁵ en Borssele⁶⁶ werden in 1772 slechts 3960 balen aangevoerd in Patria. De leden van het Haags Besogne waren verbaasd dat zij bij de meegezonden papieren geen verklaring aantroffen over dit geringe aantal,⁶⁷ daar dit sterk afweek van andere jaren en beneden de gestelde 'eisch' lag van 6000 balen. De geringe opbrengst had allerlei oorzaken: slecht weer, slechte kwaliteit van de kaneel tot aan te geringe inzet van de schillers. De door Van den Belt bijeengebrachte cijfers in zijn hoofdstuk over profijt, geven aan dat de bruto veilingopbrengsten van de Ceylonese producten op de Nederlandse markt van 1765 tot 1778 gunstig opliepen; in de periode na 1779, het begin van de oorlog tussen Frankrijk en Groot-Brittannië, liepen de opbrengsten een korte periode dramatisch terug om daarna weer geleidelijk aan te stijgen.⁶⁸

⁶² NA, VOC inv. nr. 4489, Resolutie Haags Besogne, 3 augustus 1770.

⁶³ NA, VOC inv. nr. 4489, Resolutie Haags Besogne, 3 augustus 1770.

⁶⁴ Van de Belt, *VOC-bedrijf*, 70; hij geeft aan dat in 1750 een cesuur ligt waarna een teruggang te zien is van de handelsresultaten voor Ceylon; dit valt samen met de doorbraak van de Britse macht op Indiase subcontinent (hoofdstuk 8).

⁶⁵ DAS 7862.4, vertrek uit Ceylon, 3 februari 1772 (volgens NA, VOC inv. nr. 9959, blijkt vertrek te hebben plaatsgevonden op 12 november 1771).

⁶⁶ DAS 7844.4, vertrek uit Ceylon, 11 november 1771 (tabel 1, Van de Belt, *VOC-bedrijf*, 33).

⁶⁷ NA, VOC inv. nr. 4493, Resolutie Haags Besogne, 23 juli 1776; met vermelding over opmerking die was gemaakt in de vergadering van 17 juli 1775.

⁶⁸ NA, VOC inv. nr. 2264; Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 67; tabel 75: opbrengsten kaneel: 1765-1768: 6.047.971; 1769-1772: 6.862.585; 1773-1775: 7.354.563; 1776-1778: 7.771.891; 1779-1781: 4.055.392; 1782-1785: 5.009.027; 1786-1788: 7.225.557; 1789-1791: 4.897.457 (bedragen in guldens); naar huidig prijspeil maal 8,8.

In het Haags Besogne werd in 1775 uitvoerig aangehaald dat er een geschil was tussen de bevolking en de dessave van Colombo, De Coste, over het niet schoonhouden van de tuinen 'van de inlanders' die illegaal kaneelbouw hadden gepleegd. De Raad had bepaald dat hun tuinen geschoond zouden moeten worden.⁶⁹ Dit stond haaks op zijn Resoluties waarin werd gesproken over maatregelen om de productie van kaneel op te voeren; de chaliassen zouden juist extra worden beloond indien zij meer bomen in hun tuin vonden.⁷⁰

De verhouding met chaliassen was over het algemeen goed; soms waren er kleine ongeregelgheden, maar in tegenstelling tot de periode onder gouverneur Schreuder stelden die niet veel voor. Het Hof stookte ook niet zoals in het verleden, waardoor uiteindelijk de grote opstand van 1760 was uitgebroken. In 1771 waren er klachten over de behandeling de chaliassen; deze waren volgens de kaneelkapitein Pieter Sluysken geheel ongegrond. De chaliassen van de Roenebadde hadden in 1770 hun tenten in de Matara Dessavonie verlaten hoewel Sluysken hen had gewaarschuwd dat zij dit niet mochten. Zij hadden geprobeerd een opstand te ontketen en hadden zich naderhand teruggetrokken in het aangrenzende Koningsland. Uiteindelijk kwam het met hen tot een afspraak; hun leiders werden verbannen naar Tuticorin.⁷¹

Twee jaar later werden de voormannen die zich hadden ingezet voor een vreedzame oplossing geëerd. Tijdens de bijeenkomst ter gelegenheid van de geboortedag van de jonge Erfprins kregen zij geschenken vlak bij de buitenplaats van de gouverneur.⁷² Dit was ongebruikelijk want het straffen en belonen vond standaard plaats tijdens de jaarlijkse bijeenkomsten van de chaliassen.

Als reactie op de Staat van Ceylon over 1 januari 1773 constateerden de bewindhebbers dat in Patria de jaarlijkse opbrengst van kaneel terugliep. Volgens hen lag dat niet alleen aan de 'kiesheid van de kopers hier te landen', maar vooral aan het onbehoorlijk kappen van de chenas en het ongeoorloofd aanleggen van tuinen en zaaivelden waardoor er minder kaneelbomen waren.

Volgens Falck was dit mede te wijten aan Europese Compagniesdienaren die van tijd tot tijd de plakATEN overtraden. Hij verwachtte dat de raadsleden met verdubbelde ijver en oplettendheid daartegen zouden optreden. De schillers zelf zouden ervoor waken slecht werk te leveren. Door ziekten onder hen en veel regen was de opbrengst lager uitgevallen.⁷³ Het bleef de komende jaren, ondanks de enthousiaste verhalen, toch tobben met de kaneel.

In 1775 was de jaaropbrengst 5057 balen fijne en grove kaneel.⁷⁴ Door de grote droogte had de eigen aanplant zeer geleden en was er minder voortgang bereikt dan over de afgelopen jaren. In de Colombo Dessavonie had men al eigen boompjes van de nieuwe aanplant kunnen schillen. Van deze proef waren 320 balen naar 'Nederland' in kleinere baaltjes verzonden waardoor de kaneelpijpen minder zou 'kneuzen';⁷⁵ Falck en de raadsleden waren heel benieuwd wat de bewindhebbers ervan vonden.

⁶⁹ NA, VOC inv. nr. 4493, Resolutie Haags Besogne, 23 juli 1776 met een opmerking 'bij de vergadering van 17 juli 1775 gemaakt' over het jaar 1771.

⁷⁰ NA, VOC inv. nr. 3324, Resolutie Raad, 2 mei 1771.

⁷¹ NA, VOC inv. nr. 3350, Resolutie Raad, 12 mei 1771.

⁷² SLNA, inv. nr. 1/3076, Resolutie Raad, 17 augustus 1773.

⁷³ NA, VOC inv. nr. 3350, Staat van Ceylon over 1772, 1 januari 1773; reactie bewindhebbers in de marge.

⁷⁴ NA, VOC inv. nr. 9970, Staat van Ceylon over 1774; Iman Willem Falck aan de Heeren XVII, 29 april 1775.

⁷⁵ KHA, Archief Willem V inv. nr. 1828, Iman Willem Falck aan de Prins, 13 november 1776

Het jaar daarop was de oogst ‘tamelijk’ uitgevallen met 4516 balen; 534 balen minder dan het vorige jaar. Dit had een aantal oorzaken: de schillers waren pas in mei bereid gevonden aan de slag te gaan na overeenstemming over hun ‘arbeidsvoorwaarden’; een maand later dan normaal. Daarnaast hadden wederom zware regens het schillen gehinderd. Met de aanplant van de kaneel liep het echter voorspoedig.

De inzameling van 1777 was in de ogen van de directeur gelukkig weer succesvol geweest.⁷⁶ hoewel er maar 5000 balen naar Nederland konden worden verzonden. De totale oogst van het boekjaar 1776/7 bedroeg uiteindelijk 4590 balen hetgeen slechts 74 meer was dan het jaar daarvoor.⁷⁷

Met de aanplant in de tuinen bleef het in het algemeen voorspoedig gaan, vooral buiten Colombo. Er werd intensief verbouwd bij de Maradana, waar ter verbetering van de groei-condities van tijd tot tijd de grond om de bomen werd gezuiverd; hierdoor kregen deze meer lucht. Dat bleek een gunstige methode voor de kwaliteitsverbetering van de bomen. De inlandse hoofden werden gestimuleerd op gezuiverde gronden kaneel te planten.⁷⁸ In de Galle Korles en de Matara Dessavonie werd weinig voortgang geboekt. Falck weet dat aan gebrek aan ijver van de hoofden en aan een tekort aan goede kaneelvruchten.

Er zijn berichten die er op duiden dat de druk op de kaneelschillers misschien erg hoog was; het is moeilijk te beoordelen of het volgende een incident was of niet. Hoe het ook zij, in de Raad van 12 mei 1779, waarin de verjaardag van de verovering van Colombo werd herdacht en zoals gebruikelijk alle bestuurscolleges werden bevestigd, berichtte de kapitein van de kaneel Jacobus de Bordes⁷⁹ dat ‘een tweetal kwaadwillige schillers zich steeds muitziek opstellen en de andere kaneelschillers tot samenrotting en ongehoorzaam zoeken op te stoken’. Zij waren hier al eerder voor gestraft maar wilden hun gedrag volgens De Bordes niet veranderen. Een van hen, Henpattie Louis, schildte maar drie in plaats van vijf pingo’s (stokken); hij zou gezegd hebben dat hij iedereen die meer schildte, zou doodsteken. Beide lastpakken werden als voorbeeld eerst naar het eiland Allandale voor de Madurase kust gezonden en daarna naar Robbeneiland bij de Kaap.⁸⁰

In 1780 kwam op het Kasteel het bericht van de Hoge Regering binnen dat de balen kaneel die met het VOC-schip Europa⁸¹ naar Batavia waren gezonden bij aankomst veel minder bleken te wegen dan was opgegeven. Er werd door de Raad van Ceylon besloten scherper toezicht in te stellen. De pakhuismeesters van Galle, Matara, Bentota en Negombo, moesten in het vervolg scherper toezien bij het emballeren. Het gold uiteraard ook voor de kapitein van de kaneel. Iedere baal zou in het vervolg afzonderlijk moeten worden gewogen voordat deze werd ingescheept.⁸² Er was meer mis, zo bleek uit de reactie op de Staat van Ceylon over

⁷⁶ NA, VOC inv. nr. 9973, Staat van Ceylon over 1777; inzaam van de kaneel.

⁷⁷ NA, VOC inv. nr. 4496, Resolutie Haags Besogne, 17 augustus 1778.

⁷⁸ NA, VOC inv. nr. 4497, Resolutie Haags Besogne over 1776, 282.

⁷⁹ Jacobus de Bordes (Amsterdam, ?-Colombo, 1780), was op dat moment negotieboekhouder, maar trad op als kapitein van de kaneel.

⁸⁰ NA, VOC inv. nr. 3546, Resolutie Raad, 1 mei 1779; Alandale of Allandale volgens de VOC monsterrollen (*Atlas of Mutual Heritage*); exacte locatie onbekend.

⁸¹ DAS, 4320.3; de Europa zou na aankomst in 1779 voor de rede van Batavia niet meer terugkeren naar Patria; liep in 1784 op de rotsen.

⁸² NA, VOC inv. nr. 3573, Resolutie Raad, 28 augustus 1780.

1780. De Gouverneur-Generaal en Raden hadden geconstateerd dat er 'minder' kaneel was verbouwd ten faveure van peper; zij vonden dat een 'gevaarlijke ontwikkeling'. Het zou te maken hebben met de geringere winst die werd gemaakt op peper aan de Coromandel en in Bantam. Batavia stelde dat er pas meer energie in peper mocht worden gestoken op het moment dat 'de kaneel op het toppunt van volmaaktheid is gebracht'.⁸³

In 1781 vond er een omslag plaats in de inzameling van kaneel omdat het schillen in de Koningslanden door de koning was verboden wegens het geschil over de geschenken aan de koning ter gelegenheid van zijn huwelijk. Alle pogingen het Hof te vermurwen mislukten.

Als tegenmaatregel werd, zoals eerder beschreven door Colombo onmiddellijk de vergeldingsregel toegepast: geen kaneel, dan geen zout overeenkomstig het traktaat van 1766.⁸⁴

Het aanbod van kaneel aan Patria nam door deze vermindering uit de Koningslanden af, maar ook door gebrek aan voldoende scheepsruimte. Het niet schillen in de Koningslanden was aanvankelijk voor Falck en de Raad een groot probleem, totdat de oorlog algemeen voelbaar werd. Er was enerzijds gebrek aan retourschepen ontstaan en anderzijds zorgden de Royal Navy met haar 'privateers', kapers, en patrouillerende fregatten in de buurt van het eiland voor een blokkade.

Er werden in 1781 uiteindelijk slechts 600 balen verscheept en 1300 balen bleven in de pakhuizen liggen. De Hoge Regering maakte zich hierover ernstige zorgen. Zo ook over klachten van de bewindhebbers dat zij wederom over de kwaliteit van de geleverde kaneel ontstemd waren. Deze was volgens de bewindhebbers over het algemeen van 'gemeene soorten'. Batavia schreef dat de kaneel van de 'vereijste deugd [moest] zijn' om de Manillavaarders, kooplieden afkomstig van de Filipijnen die in Batavia kaneel kwamen kopen, tevreden te stellen.⁸⁵ Dit is opmerkelijk want deze handel was niet erg omvangrijk.

De opbrengst van de oogsten uit de bossen in Compagnieslanden en de aangelegde tuinen was zeer matig. Er werd ondertussen veel energie gestopt in de aanplant van jonge kaneelbomen die uit zaad waren ontsproten in de tuinen. Uit de berichtgeving bleek dat deze aanplant sterk was toegenomen. In 1782 werden 1681 balen wilde kaneel en 244 balen tuinkaneel verzonden. In 1783 werden 410 balen uit de tuinen gehaald, de 'eisch' bedroeg 500 balen.⁸⁶

In de Raad van begin 1783 liet Falck weten dat de aanplant slechts gering was gegroeid. Daardoor kon nog niet worden geschild, met als gevolg dat niet kon worden begonnen met 'emballeren'. Dit zou nog enige tijd duren; het retourschip, de hoeker Katwijk aan Rijn kon hier niet op wachten.⁸⁷ Ondertussen had het schillen in de Compagnieslanden met een probleem te kampen; het voeden van het aanwezige werkvolk was nauwelijks meer mogelijk door gebrek aan rijst; het schillen werd hierdoor voor enige tijd gestaakt.⁸⁸ De aanvoer van rijst van buiten werd eveneens gehinderd door het optreden van de Royal Navy. De oorlogssituatie in Zuid-India en Bengalen zorgde daarnaast voor ernstig hinder.

83 NA, VOC inv. nr. 9983, Staat van Ceylon over 1780; De peper Inzaam.

84 NA, VOC inv. nr. 9986, Resolutie Raad 11 april 1781; verslag ambassade naar Kandy 15 maart-15 april 1781.

85 NA, VOC inv. nr. 4500, Resolutie Haags Besogne, 29 augustus 1783; had betrekking op de overgekomen stukken over 1781 en 1782. Zij was nader ingegaan op de Missive van de Gouverneur-Generaal en Raden van 5 november 1781.

86 NA, VOC inv. nr. 4501, Staat van Ceylon over 1782; Inzaam kaneel.

87 SLNA, inv. nr. 1/3642, Resolutie Raad, 14 februari 1783; het betrof hier een hoeker, een vrachtschip van geringe afmeting.

88 NA, VOC inv. nr. 991, Staat van Ceylon over 1783, Inzaam kaneel.

De mogelijkheden voor het schillen verbeterden niet; het Kandiaanse Hof bleef weigeren.⁸⁹ De Hofgroten lieten weten dat er geen verandering kwam in hun standpunt zo lang de zeestranden niet door de Compagnie waren overgedragen. De ambassadeurs naar Kandy hadden voor de zoveelste keer naar het traktaat van 1766 verwezen, maar dat hielp volgens Falck niet meer. Daarom begon hij aan militair ingrijpen te denken:

men is dagelijks meer overtuigd dat met niet toegeven bij het Hof van Kandia verliest, en zij vooral in dezen tijd waerin men ons voor machteloos aanziet, ernstiger dan bevoorens worden, willen wij onze duur verkregen voordeelen niet geheel in de waagschaal stellen: waarbij in aanmerking kwam dat onze militaire macht tegenwoordig op zodanigen voet is, dat men het Hof van kandia niet hoeft te schroomen.

Hoewel er niet meer mocht worden geschild, liep de productie van het aantal balen minder terug dan in het verleden bij een dergelijke maatregel van het Hof ten aanzien van de Koningslanden. De oorzaak lag in het succes van de aanplant in de tuinen. Dit was echter nog lang geen compensatie voor de totale hoeveelheid kaneel die volgens de 'eisch' moest worden aangeleverd. Er waren in totaal voor het jaar 1784 slechts 3999 balen beschikbaar voor transport. Door de oorlog was het oogsten in de tuinen voor een deel komen stil te liggen omdat het geen zin had meer te oogsten wegens de transportproblemen; de aanplant van boompjes was wel doorgegaan.⁹⁰

De kaneel uit de tuinen had volgens Falck de eerste kwaliteit en een 'sappige' smaak. De opbrengst zou 'vijf à zes maal zo hoog en misschien meermalen vergroot' kunnen worden en 'in ieder geval hoger dan de in het wild geoogste kaneel'.⁹¹ Zijn beleid had vruchten afgeworpen; het moet hem zeker voldoening hebben gegeven dat vlak voor zijn dood twee balen kaneel naar Batavia waren gezonden waarvan er één afkomstig was uit een tuin en één uit de Koningslanden; er was volgens Falck geen verschil vast te stellen. In de begeleidende brief stond terecht⁹² dat de kwaliteit afhing van de grond waarop de boom was geplant:

volgens uwer HoogEdelh bevel zenden wij bringer dezès een baal kaneel uit de aangeplante kaneeltuinen en een baal uit de schoongemaakte landen, die onder de naam van kompanies tuinen bekend staan. Tot nog toe hebben wij niet kunnen bespeuren, dat de aangeplante kaneel in deugd van de andere verschilt en kan men omtrent de zelve verzekere wezen dat daar onder geen wilde kaneelstokken schuilen terwijl het wel ontegenzeggelijk is, dat de minder of meerdere deugd van de kaneel grootelijk afhangt van de grond waar deze op groeit.⁹³

89 SLNA, inv. nr. 1/750 en 1/777, Resolutie Secrete Raad, 19 maart 1783; verslag van het bezoek van de gezworen klerk Dias da Fonseca aan het Hof, die een dag daarvoor was teruggekeerd. Hij berichtte dat het schillen van kaneel in de Koningslanden nog steeds niet was toegestaan.

90 NA, VOC inv. nr. 9994 Staat van Ceylon over 1782, Inzaam kaneel; 'In de Matara Dessavonie maakte de aanplant in 1784 een "heel schrale vertoning" in vergelijking met 1783 was het "dus dit jaar 78.687 minder"' (NA, VOC inv. nr. 9997, Staat 1785).

91 NA, VOC, inv. nr. 9994, Gouverneur en Raden aan Gouverneur-Generaal Alting, 10 april 1784.

92 Mondelinge mededeling R. Havinga, wetenschappelijk medewerker Hortus Botanicus Amsterdam, 24 januari 2011.

93 NA, VOC inv. nr. 9994, Iman Willem Falck en Raden aan Gouverneur-Generaal en Raden, 31 januari 1785 (een van de laatste brieven die Falck zou ondertekenen).

Na de dood van Falck werd in de vergadering van het Haags Besogne, 10 augustus 1786, vastgesteld dat zijn opvolger van de Graaff was doorgegaan met het aanplanten van kaneel 'op de door de overleden Gouverneur Falck gelegde gronden, waardoor laatst gem. een onsterfelijke aanspraak op de erkenning van de Compagnie verworven had, daar door zou dan eerst alle voordeelen kunnen genooten worden die Ceylon geeven kan'.⁹⁴

Met de term onsterfelijk kreeg hij inderdaad alle eer; dit lag in de lijn van de memorie van Van de Graaff aan de Hoge Regering uit 1785.⁹⁵ De critici van Falck inclusief de moderne VOC-historici die alle eer bij Van de Graaff willen leggen en Falck laksheid en conservatieve opmerkingen verwijten, zullen het met deze constatering moeten doen.

11.3 De jaarlijkse bijeenkomst van de chaliassen

De heer gouverneur diende hierop: dat dit gewone uitvlugten waere, en dat, volgens de waerschuwing hun voor een jaar gegeven in het vervolg, noch regen noch droogte haer lieden iets tot verschooning zoude toebrengen.⁹⁶

In paragraaf 9.7 over de Inlandse samenleving is vastgesteld dat de kaste van de chaliassen een bijzondere plaats innam. Door hun inkomsten wisten zij hun positie in de hiërarchie te verbeteren door het zelf verwerven van 'bouw- of tuinland'. Volgens Falck konden door dergelijke 'verbeetering en vergrooting de Singaleezen in 't algemeen hunne aardsche gelukzaligheid zoeken'.⁹⁷

Voor hen werd jaarlijks een speciale bijeenkomst gehouden volgens een vast patroon onder leiding van de gouverneur en georganiseerd door de kapitein van de kaneel. Deze bijeenkomst vond omstreeks 23 maart plaats op het plein voor de ordinaire raadskamer op het Kasteel, na afloop van de vergadering van de Raad, die om zeven uur in de ochtend was begonnen. De chaliassen waren van tevoren met hun hoofden en voormannen aangetreden en verwelkomden de gouverneur en de leden met muziek van trommels, tamboerijnen en luiten. Hierna sprak de gouverneur hen via een tolk toe en gaf hij zijn oordeel over hun prestaties over het afgelopen jaar. De ceremonie was bedoeld om de schillers aan de Compagnie te binden en hen onder de duim te houden. Het was een ceremonie die al tientallen jaren in Colombo plaatsvond onder leiding van de gouverneur. De ceremonie onder gouverneur Van Gollonnesse had hetzelfde verloop.⁹⁸

Falck gaf regelmatig aan dat zij meer moesten presteren met name na 'schrale' oogsten. Hij eiste hiervoor een verklaring en vroeg hun waarom er niet meer was geschild. Het antwoord was meestal dat het niet was gelukt door veel zieken, zware regenbuien en weggelo-

⁹⁴ NA, VOC inv. nr. 4503, Resolutie Haags Besogne, 10 augustus (bespreking over de jaren 1783-1785).

⁹⁵ NA, VOC inv. nr. 9994, Willem Jacob van de Graaff aan Gouverneur-Generaal en Raden, 10 februari 1785.

⁹⁶ SLNA, inv. nr. 1/3083, Verslag van de bijeenkomst van de 'Sjaleassen'; origineel verslag met doorhalingen en verbeteringen van Falck.

⁹⁷ Falck, *Aanmerkingen*, 16.

⁹⁸ NA, VOC inv. nrs. XXXX, Verslagen van bijeenkomsten van 5 december 1749 en 1 mei 1750.

pen schillers. Hij was het nimmer met hun 'uitvluchten' eens, waarna hij een aantal hoofden naar voren liet komen wier schillers het bijzonder slecht hadden gedaan; voor het front zegde hij hun de wacht aan. Na enige jaren liet hij weten dat zijn geduld aan het opraken was over de slechte resultaten die met name waren veroorzaakt door 'kleine mouterijen'. Hij liet weten zich niet langer te laten paaien met 'nietige beloftes', excuses dat het te veel had geregend en er 'opschudding' onder de schillers was geweest. Dat had hij allemaal te vaak gehoord. Er werden direct een aantal voorlieden opgepakt; de schillers moesten zich in het vervolg vlijtig en ijverig gedragen. Indien zij in het nieuwe jaar niet goed aan de slag gingen en hun quota niet haalden, zouden de voorlieden worden ontslagen. Hij maakte hen goed duidelijk dat hij geen onrust wenste; de Compagnie zou hier korte metten mee maken. Iedereen die onbekwaam werd geacht, werd vervolgens tot schrik van de aanwezigen weggestuurd en na bevinding gestraft.⁹⁹ Tijdens de bijeenkomsten werden degenen die het goed hadden gedaan als voorbeeld gesteld en kregen de hoofdenlieden een gouden ketting of een ingelegde dolk.

De hoofdlieden weten de slechte prestaties soms aan het 'muitziek rondzwerven van de vele kaneelschillers waar door de oogst grotelijk benadeeld zij geworden'. Falcks reactie hierop was dat zij dan beter moesten wachtlopen en toezicht houden; zij moesten zich ook niet overgeven aan dronkenschap. Iedereen moest zich als een getrouwe onderdaan van de Compagnie gedragen. Na een mouterij werden de 'muitende' schillers uit hun dorp verjaagd en namen anderen hun werk over.

De bijeenkomsten waren zeker onder Falck geen eenzijdige aangelegenheid van het hoogste gezag en directie. Aan het einde kregen de schillers de 'vrijheid hunne klagten in ordentelijkheid voort te brengen' en rekwesten in te dienen die nader werden onderzocht.¹⁰⁰ Daarin klaagden de schillers dat zij bij hun hoofdlieden geen recht konden vinden. Zijn reactie hierop was dat in de plakaten was vastgelegd dat de hoofdlieden verantwoordelijk waren voor de hoeveelheid geleverde kaneel en voor het wel en wee van de schillers. Indien zij klachten hadden tegenover hun hoofdlieden of anderszins dan moesten zij deze eveneens inbrengen bij 'de jaarlijkse beschrijving aan de gecommiteerden';¹⁰¹ deze zouden naar aanleiding hiervan beslissen. Op de klacht dat zij zulke slechte 'geneesmeesters' hadden die volstrekt geen kennis van zaken hadden, antwoordde Falck dat hij opdracht had gegeven dat daar beter op zou worden gelet. Als er schillers waren die deze taak wensten te vervullen, dan mochten zij 'in ons Nederlandsch hospitaal zich oefenen'. Er werd daarnaast geklaagd over vele mishandelingen die zij in Compagniesland moesten ondergaan van Compagniesonderdanen, waardoor zij zich nauwelijks meer waagden om kaneel te gaan zoeken. Dit wenste Falck niet geheel serieus te nemen: zij stonden overal bekend als baldadige en lastige mensen; niemand zou hen in hun arbeid willen storen en zij moesten oppassen niemand molest toe te brengen. Als zij bedreigd werden en beledigd, beloofde 'zijne edele dat zij recht [zouden] vinden'.¹⁰²

⁹⁹ NA, VOC inv. nr. 323, Verslag 23 april 1772; deze bijeenkomst staat niet vermeld in het notulenboek maar het verslag werd wel vastgesteld in de Raad van 30 maart 1772.

¹⁰⁰ SLNA, inv. nr. 1/750, Verslag bijeenkomst chaliassen, 24 maart 1779.

¹⁰¹ De gecommiteerden waren enige leden van de Raad.

¹⁰² SLNA, inv. nr. 1/3517, Verslag van bijeenkomst met de Chaliassen, 23 april 1778; 'Door deze dag door de Gouverneur

Ondanks zijn vaak scherpe kritiek sprak Falck altijd zijn waardering uit dat enige schillers meer hadden gedaan dan zij verplicht waren. De reactie van de schillers, in de woorden van de Compagnie op sommige klachten was dat deze waren weggenomen door 'de prijselijke schikking' die tijdens de bijeenkomst was verleend.

In 1780 bracht Falck niet alleen de slechte resultaten van het schillen naar voren; ook de geringe aanplant. De vier verantwoordelijke hoofden ontkenden dat. Zij zeiden meer dan 100.000 bomen te hebben aangeplant, in de bossen te hebben geschild en dat zij hun best hadden gedaan het aantal boompjes 'dagelijks te laten groeien'. Falck geloofde maar één van de vier; over de anderen sprak hij schande en vertelde hen dat zij meer moesten presteren, anders zouden zij als 'onwaardige subjecten uit den dienst gesteld worden'; [er] 'moest een favoriet rapport komen' over hun resultaten. Tot slot van deze bijeenkomst sprak een van hen de oprechte verzekering dat zij allemaal het gehele jaar hun best hadden gedaan en voor rijke leveranties aan de Compagnie hadden gezorgd. Het algemeen gebrek aan kaneel en de tegenstand die zij hadden ondervonden in "'s Koningsland' waren de oorzaak dat er onvoldoende kaneel was geleverd. De hoofdman verzekerde Falck dat zij het volgende jaar er beter in zouden slagen hun doel te bereiken. Hij verzocht hem 'om hun gunstelijk quyt te schelden van hunne baddoe'¹⁰³ of agterstal en ook het hoogst de selve geliefte te zorgen, dat ze wat meerdere vrijheid van het hof kreeg om in "'s koningsland" te mogen schillen op plaatsen daar bevoren niet geschild was en dewelke niet zonder gevaar komen mogen'. Falck deelde diens mening niet en verweet hun luiheid; er was genoeg kaneel te vinden als zij maar werken wilden. Hij aanvaardde hun verontschuldiging niet, hoewel enige schillers zich wel redelijk van hun plicht hadden gekweten; 'zij konden zich verzerkert houden dat alle degene die bij de groote oogst hun quota afgeschild hebben, direct zouden vrijgelaete worden'.¹⁰⁴ Ten aanzien van achterstallige baddoe besloot hij, op verzoek van de kaneelkapitein, deze kwijt de schelden.

Het is de vraag of het jaarlijks voor de 'laatste keer' waarschuwen wel krachtig genoeg overkwam op de schillers, of het op een gegeven moment niet te veel een onderdeel was geworden van het jaarlijkse ritueel van straffen en belonen. Er werden echter ieder jaar hardere tegenmaatregelen genomen. Falck toonde zich verre van zachtmoedig maar bleef wel steeds humaan. Zijn houding verschilde niet van die van zijn voorgangers.

Hij was anderzijds diep doordrongen van wat de gevolgen konden zijn van te strenge maatregelen, gedachtig de eerder gemaakte opmerkingen van de Gouverneur-Generaal over opstanden die konden plaatsvinden en dat hij dan nauwelijks meer iemand overhield voor het schillen.

benoemd zijnde, om volgens jaarlijkse gewoonte de geslachten Sjaliasen te laten samenkomen; daarom vergaderde de Politieke Raad om 07.00 uur ten huize van de goeverneur en kort daarna trekken de Sjaliasen met hun gewone staatsie binnen in het Kasteel'.

¹⁰³ NA, VOC inv. nr. 9982, Resolutie Raad, 23 maart 1780; Hovy, Plakkaatboek, 976; baddoe is een belasting of verplichting: om het niet leveren van acrecanoten.

¹⁰⁴ NA, VOC inv. nr. 9982, Verslag 23 maart 1780.

11.4 Lijnwaden, koffie, peper en rijst

Aan het begin van het hoofdstuk is aangegeven wat de belangrijkste producten waren die vanuit Ceylon werden gezonden naar Patria. Naast kaneel namen vooral de Indiase lijnwaden een belangrijke plaats in. Alle overige producten speelden hetzij een ondergeschikte rol of waren van belang voor de intra-Aziatische handel. De producten werden veelal getransporteerd door Compagniesschepen.

Omdat de visserij naar parels onderdeel was van de grote politieke controverse die zich afspeelde voor de kusten van Mannar en Zuid-India tussen de Compagnie, Kandy, de beide Europese grootmachten en de Zuid-Indiase vorsten, wordt hieraan afzonderlijk aandacht besteed.

11.4.1 Lijnwaden

De lijnwadenhandel was transitohandel op Ceylon; zestig procent van de Indiase textiel kwam uit Bengalen en het overige kwam van de Coromandelkust¹⁰⁵ en de Overwal. Het aanbod en de handel verliep op een redelijk niveau tot de Vierde Engelse Oorlog; daarna viel een aantal factorijen die zorgden voor de toevoer vanuit de Overwal voorgoed af: Ponnekail en Manapaar.

Lijnwaad was een handelsproduct waar de directeur zich nauwelijks mee bemoeide. Hope schreef in 1767 naar aanleiding van de prijs-kwaliteit verhouding of deze handel niet geheel moest komen te vervallen:

ten regarde van dat van de lywaten zal UEG bij de prys-couranten zien, dat ten zij de inkoopsprijzen merkelyk kunnen verlaagt werden, onsen handel, voor zo verre de retouren aangaat geheel moet vervallen. Van het grove goed is een geringe qualiteyt gevraagd meer met oogmerk om de wevers aan te houden, dan om het voordeel dat men daar op verwagten kan.¹⁰⁶

Van den Belt merkt op dat de prijs die de Compagnie betaalde voor de textiel, die lijnwaden en garens omvatte, in de richting ging van een vrije-marktprijs.

11.4.2 Koffie, peper en rijst

De aanplant van koffie dateerde van het begin van de jaren twintig van de achttiende eeuw omdat de inkoop uit Mokka veel problemen gaf. Die van peper was gedurende een korte periode zinvol door de gebrekkige leveranties uit Palembang. Deze nieuwe cultures kwamen echter nimmer goed van de grond. Gouverneur Schreuder was in zijn bestuursperiode over Ceylon van oordeel dat uit concurrentie-overwegingen zoveel mogelijk peper moest worden verworven aan de Malabar; deze aanvoer mocht niet worden ondermijnd door hoge peperopbrengsten op Ceylon. Hij vond ook dat de pepercultuur de kaneelproductie zou schaden en gaf daarom opdracht de Ceylonese peperteelt te verwaarlozen.¹⁰⁷ De aanvoer van

¹⁰⁵ Jacobs, Koopman in Azië, 42.

¹⁰⁶ NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Thomas Hope aan Iman Willem Falck, 5 oktober 1767.

¹⁰⁷ Jacobs, Koopman in Azië, 43.

peper kwam bij uitstek uit Travancore; de Compagnie had hiervoor een verdrag met de radja gesloten. Enerzijds doordat de Compagnie niet aan haar verplichtingen voldeed en anderzijds door de machtspositie van de EIC werd de positie van Compagnie in deze handel sterk gereduceerd.

De productie van peper stelde bij de komst van Falck niet veel meer voor. Zelfs over de kwaliteit van de zwaar teruggelopen levering waren wel klachten; de bewindhebbers klaagden dat er zand tussen de peper was aangetroffen. Falck reageerde hierover aan de Hoge Regering dat hij de Raad had gevraagd hiernaar een onderzoek in te stellen. Enige tijd later liet hij weten dat uit het onderzoek naar voren was gekomen dat het niet lag aan de pakhuismeesters in Galle en daarmee leek de kous voor hem af.¹⁰⁸ Over de kwantiteit werden verder geen klachten meer gehoord.

De tijdelijke hoge koffie- en peperopbrengsten van Ceylon waren volgens de Hoge Regering schadelijk voor de belangen van andere vestigingen van de Compagnie met name voor die in de Indische archipel. Daarom was vanaf 1760 bepaald dat Ceylon jaarlijks niet meer koffie op de markt mocht brengen dan wat de Javaanse levering tekort kwam.¹⁰⁹

Rijst was niet alleen een uiterst belangrijk product voor de voedselvoorziening van een groot deel van de bevolking en de troepen; rijst was noodzakelijk om de kaneelschillers en de toegevoegde koelies bij het schillen van de kaneel in actie te houden. Voor het kaneeldepartement waren ongeveer vierduizend lasten rijst per jaar nodig. Het landsbestuur kon slechts de helft van de behoefte van het eiland halen. Het merendeel werd geoogst in de districten van Matara en Jaffna. Sedert het bestuur van Van Goens was de Compagnie bezig deze gebieden in te richten als de 'broodkamer' voor het overige deel van het eiland.¹¹⁰

Onder Falck werd de bevolking extra aangemoedigd rijst en ook nog peper te verbouwen. Eind 1766 berichtte Falck aan Hope dat er binnenkort werd overgegaan een onbebouwde vlakte, een moerasland tussen Negombo en Colombo te Mutturajawille van meer dan 1000 morgen, in gebruik te nemen. Hij hoopte dat 'op een stuk grond op de nieuw afgestane landen tussen Trincomalee en Batticaloa' rijst verbouwd kon worden. Tevens stelde hij vast dat de Compagnie bezig was oude verwilderde pepertuinen her in te richten voor rijstbouw. In de toekomst hoopte hij dat het niet meer nodig was van elders rijst te importeren.¹¹¹ In het verslag van zijn eerste landtocht in 1766 schreef hij reeds dat er gewerkt moest worden aan de 'Neli [rijst]-inkomsten'. Het ging hier om een vrome wens die een aantal van zijn voorgangers ook had uitgesproken. Sedert de inzet van gouverneur Van Imhoff was er niet veel meer verbeterd; de productie zou onder opvolger Van de Graaff pas echt aanmerkelijk toenemen.

Falck verdiepte zich ernstig in de wijze waarop de bewerking van het land had plaatsgevonden en constateerde dat met name in de jaren van veroveringen door Kandy in 1762 en 1763 'het nodige ten nadele was geschied'. Er moest 'meer genegenheid dan dwang worden

¹⁰⁸ NA, VOC inv. nr. 3234, Resolutie Raad, 8 september 1768.

¹⁰⁹ Jacobs, *Koopman in Azië*, 43.

¹¹⁰ Schrikker, *Expansion and Reform*, 78.

¹¹¹ NA, Collectie Hope inv. nr. 33 (Hope aan Brunswijk van 29 mei 1767 waar hij uit deze brief citeerde), Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 12 november 1766 (ontvangen 5 mei 1767), (een en ander was volgens Falck veel uitgebreider in de Compagniespapieren te lezen).

toegepast tegenover de inlandse bevolking, wilde de Compagnie voldoende resultaat boeken'.¹¹² Hier komt de humane opstelling van Falck wederom naar voren.

Door het tekort aan rijst was er voortdurend voedselgebrek onder de bevolking. Het bestuur deed er alles aan om een oplossing te vinden; duizenden slaven werden aangevoerd en aan het werk gezet om gebieden geschikt te maken voor bevoeiingswerken. Een van de belangrijkste was de Urubokka-stuwdam met het bijbehorende kanaal in de Matara Dessavonie. Een ander project was het grote verswaterbekken, de Mulhiriya-wijver.

Op Falcks aanbeveling werd een proef gestart met de verpachting van de neli-gronden; het was iets dat de Hoge Regering in juni 1763 juist had laten staken. Ondanks zijn succesvolle pogingen de rijstproductie te vergroten, moesten er nog regelmatig grote hoeveelheden worden gekocht in Java, de Coromandel en Bengalen. In 1776 stelde hij voor extra rijst aan te kopen buiten de bestelde Javaanse rijst omdat er niet voldoende was om de kaneel-schillers te voeden tijdens het verwerken van de oogst.¹¹³

Naar aanleiding van een van de rijstinkopen vond een ernstig conflict plaats tussen Falck en de directeur van Bengalen.

11.4.3 De zaak Ross-Blume

In 1777 plaatste Falck met een 'particuliere' brief een bestelling van 600 lasten rijst¹¹⁴ voor het gouvernement van Ceylon bij de directeur van Bengalen, Johannes Ross.¹¹⁵ Deze was eind 1776 Falcks vriend Bacheracht opgevolgd.

Volgens Ross verwachtte Falck de levering 'het aanstaande seizoen'. Er bleek echter weinig belangstelling te zijn om te leveren; uiteindelijk vond hij 'de burger Blume in Bengale'¹¹⁶ bereid de order uit te voeren. Hij zou echter 400 lasten rijst en 4000 zakken salpeter leveren. Ross vond dat daarmee de order goed was uitgezet. Blume zou het transport laten lopen via

¹¹² SLNA, inv. nr. 1/3175, Resolutie Raad, 30 december 1766; Falck, *Aanmerkingen*.

¹¹³ SLNA, inv. nr. 1/3517, Resolutie Raad, 14 april 1776.

¹¹⁴ NA, VOC inv. nr. 267; Resolutie Hoge Regering 1779, 'Extraact uyt brief van Bengalen gedateerd Hougly den 20^e february 1779'; deze 600 lasten rijst was voldoende om samen met rijst uit Batavia (Java) en de geoogste rijst op Ceylon een jaarlang rond te komen.

¹¹⁵ Johannes Matthias Ross (IJsselberg, 1730-vml. 1788 in Europa), zoon predikant Wilhelm Ross te Duisburg; 1751 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam met het VOC-schip *Immagonda* als assistent; 1752 Bengalen; 1756 Carimabaath; 1756 Hoogly onderkoopman, dispensier; 1766 koopman, negotieboekhouder en pakhuismeester; 1769 hoofdadministrateur; 1771 opperkoopman, opperhoofd Cossimbazar; 1776 directeur Bengalen; 1781 Europa; maakte tussen 1776-1780 ½ miljoen rupies met privé handel met EIC (Furber, *Company at work*, 176); deed aan onoorbare handelspraktijken, grootse feesten en zou heulen met de Britten (Lequin, *Personeel*, 190 en 194); Falck schreef aan neef Otto dat Ross op bevel van de Britten na de verovering van Hoogly in juni 1781 was thuisgevaard; hij vond dat wel vreemd 'echter niemand anders [had] een dergelijke order ontvangen' (NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 1 april 1783); hij had weten te voorkomen dat de VOC dienaren als krijgsgevangenen naar Groot-Brittannië werden afgevoerd (Lequin, *Personeel*, 66 en 140; Wijnaendts van Resandt, *Gezaghebbers*, 49-50; NA, VOC-Opvarenden).

¹¹⁶ Johan Carel Lodewijk Blume (1727 of 1728-Chinsura, 1797), vrijburger; trad vermoedelijk als geldschietter op van de Compagnie en als agent en zakenbehartiger voor Compagniesdienaren in Chinsura (Lequin, *Personeel*, 216); 1778 begon als eerste met een indigo plantage in de buurt van Hoogly; schreef missive uit Hoogly aan Otto Willem Falck, 1792 ter begeleiding van een afschrift van zijn 'Memorie van bedenkingen over de generale staat der Nederlandsche maatschappij in Indië en wat ten generale nutte kan worden aangewend om de inkomsten te vermeerderen door N.N. in anno 1774' (NA, Collectie Falck 1 inv. nr. 15; NAK/HCA, inv. nr. 30/375, Joh. Carel Lodewijk Blume aan W.O. Falck, 10 januari 1781).

de 'Sociteit [Lucas] Cramer c.s.',¹¹⁷ die hiervoor met opgedoken sjankos¹¹⁸ zou worden betaald. Falck ging hiermee akkoord mits Ross zich interponeerde dat wil zeggen dat hij zich opstelde als tussenhandelaar van de complete rijstleverantie.

Daar het enige tijd duurde voordat Falck wat over de levering vernam en omdat hij er achter kwam dat de aankoopprijs van de rijst ver boven de gebruikelijke prijs lag, besloot hij de order schriftelijk te annuleren. Volgens Ross dacht Falck dat de levering niet doorging en zou daarom hebben besloten de sjankos aan het opperhoofd te Tuticorin, Van Angelbeek, af te staan in ruil voor rijst. De lezing van Falck luidde anders; hij gaf Van Angelbeek aan 'de overzijde' opdracht 600 lasten rijst te leveren tegen 45 ropijen (per last).¹¹⁹ De opgedoken sjankos werden afgestaan tegen dezelfde prijs als die in het contract met de 'Sociëteit Cramer' was afgesproken. Van Angelbeek had dit ook zo in juni 1777 in een brief aan Ross geschreven en deze had de ontvangst hiervan erkend. Uiteindelijk had die zich niets aange trokken van de annulering. Bij brief van 19 december 1777 liet hij weten dat de zending onderweg was en niet meer kon worden gestopt.¹²⁰ Tevens schreef hij dat de Compagnie nog nooit zo weinig voor Bengaalse rijst had betaald. Vervolgens werd een verzoek tot betaling ingediend bij de Raad van Ceylon via de 'eerste klerk Belling'¹²¹ namens Blume. Het ging om 'enige honderden lasten rijst om alhier te leveren voor vijftig duizend zilveren ropijen'. Ross had deze in Hoogly betaald uit de Compagnieskas om in Colombo verrekend te worden. Falck wenste aangetekend te hebben dat hij geen toestemming had gegeven dat dit zo zou gebeuren.¹²² Hij was zeer verwonderd en weigerde hier in de vergadering van begin 1778 verder op in te gaan. De Raad stemde daarmee in. Hij vertelde de leden dat hij het voorjaar daarvoor van Ross een verzoek had ontvangen om het toen geëindigde rijstcontract met de 'Sociteit van Lucas Cramer c.s.' op de oude voorwaarden te laten succederen.¹²³ Toen had hij geen bezwaar gemaakt 'om bij voorraad te beloven' indien de Hoge Regering hier niets tegenstrijdigs in zag. Het bestuur van Bengalen, lees Ross, vond dat hij zich de behandeling van Ceylon niet kon laten welgevalen en besloot de zaak voor te leggen aan de Hoge Regering samen met een schadeclaim van Blume. Deze laatste eiste de sjankos op tegen het bedrag waarvoor deze aan de Sociëteit Cramer zouden worden afgestaan.

Falck kreeg een kopie van het verzoek van Blume aan de Hoge Regering; hij veronderstelde dat dit niet werd ingewilligd, zoals blijkt uit de Resolutie van 13 juni 1778.

Ross verzocht de Hoge Regering de 'Ceilonse Regering te willen ordonneren om hunne be gaane misslag, op abusieve voordragt van saken geschied te redresseeren'.¹²⁴ Tevens wenste hij dat Falck de scheepsladingen met rijst zelf ging beheren dan wel iemand die hij daarvoor

117 Geen nadere gegevens gevonden over de achtergrond van deze 'Sociteit'; soms aangeduid als de 'Sociëteit van Cramer en Komp' (NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 12 november 1777).

118 VOC-Glossarium, 30; Sjanko: Chanco = grote kinkhoorn (zeer kostbaar in Bengalen), op Ceylon en Madura soms als geld gebruikt. Een chanco gold als 1 pagode, dat neerkomt op een stuiver (Sanskriet *cankha*).

119 NA, VOC inv. nr. 4498, Resolutie Haags Besogne, 17 augustus 1783.

120 NA, VOC, Collectie Hoge Regering inv. nr. 267, 'Extraact uyt Bengalen gedateerd Hougly den 20^e february 1779'; de levering geschiedde door twee EIC-schepen, de Pembroke en de Kitty.

121 Hier zou moeten staan Billing, secretaris van de Raad.

122 SLNA, inv. nr. 1/3517, Resolutie Raad, 26 februari 1778.

123 Succederen = opvolgen.

124 NA, VOC, Collectie Hoge Regering, inv. nr. 267; 'Extraact uyt Bengalen gedateerd Hougly den 20^e february 1779'.

aanwees met steun van de Raad. Daarnaast wenste hij een bedrag van fl. 67.891.8,-, de tegenwaarde van de sjankos die Falck had gezonden aan Van Angelbeek en voor zijn moeite een 'matig douceur' bovenop het bedrag dat voor de balen rijst zou moeten worden betaald. Tot slot bedong hij alle sjankos die jaarlijks op Ceylon werden gevonden tegen een door hem genoemde prijs.¹²⁵ Deze sjankos zou hij komen ophalen met een scheepje dat salpeter naar Ceylon bracht.

Falck voelde zich in zijn eer aangetast en liet het er niet bij zitten. Hij wenste te voorkomen dat de Compagnie twee keer moest betalen: aan Ross of Blume en Van Angelbeek. Hij riep niet alleen de bemiddeling in van de Hoge Regering, maar zond ook een uitvoerig rapport naar de bewindhebbers. Hij schreef dat hij zich nimmer dubbelhartig had gedragen en ging er van uit dat niemand hem daarvan verdacht.¹²⁶ Aan neef Otto liet hij weten dat Ross wel meer van dit soort 'zaakjes' had uitgehaald.¹²⁷ Deze was zeer nijdig geworden omdat hij geen sjankos kreeg geleverd en daardoor 'tegen verwachting in ook in geschil met dien heer [was] geraakt'.¹²⁸ Indien neef Otto meer wilde weten over deze zaak dan moest hij een kopie vragen van Falcks brief aan de bewindhebbers via Boers.

De bewindhebbers constateerden dat er afspraken waren gemaakt waarop Falck zich terecht beriep en 'het laeste kunnen wij van de bekende profeijt van gemelden Gouverneur de minste schijn veronderstellen ten waere die brief zodanig was ingerigt dat de heer Falck hoe zeer ten onregte ter goeder trouwe konde besluyten dat die offerte was geschied op den voet als bij het kontrakt Cramer plaets had'.

In de Raad van Ceylon werd uiteindelijk besloten de financiële afwikkeling te verrekenen met de burger Blume en met degene met wie deze direct te maken had gehad op Ceylon: secretaris van de Raad Frederik Jacob Billing.¹²⁹ De zaak van de gewezen directeur Ross en de burger Blume werd in de Raad in 1782 aangeduid als insolvent.¹³⁰ Ross verbleef na de verovering van Hoogly door de Britten enige tijd in Madras en was vervolgens zonder toestemming van de Hoge Regering naar Europa vertrokken.

Begin 1785 was er een brief uit Bengalen binnengekomen waarin stond dat de 'Sociteit Cramer' door allerlei ongelukken achter was geraakt met betalen en niet in staat was zijn schulden te voldoen waardoor zij genoodzaakt was te schikken. De Raad toonde zich weinig toeschietelijk en lichte Batavia in; Ross wenste nog steeds geld te zien.¹³¹

¹²⁵ NA, VOC, Collectie Hoge Regering, inv. nr. 267; 'Extraact uyt Bengalen gedateerd Hougly den 20^e february 1779'; 'tegen rep 160 oft 100 rp' (rep = misschien roepies; rp = ropijnen).

¹²⁶ NA, VOC, inv. nr. 4496; uit de stukken van het Haags Besogne blijkt dat hij een brief aan de Heren XVII had gezonden op 9 februari 1779.

¹²⁷ NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 12 november 1777.

¹²⁸ NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 31 januari 1779 met PS-februari 1779; 'De zaak is te wijldloopig om het uwEd in haare kleuren te schrijven, maar de Hr. Advc. Boers zal uwEd niet weigeren mijne verantwoording te laten lezen'.

¹²⁹ Frederik Jacob Billing (Strauskerke, ?-Colombo, 1787), 1768 uitgevaren voor de Kamer Zeeland met het VOC-schip Geinweis als assistent; 1769 Colombo, klerk; 1773 eerste gezworen klerk, onderkoopman; 1781 secretaris Raad; 1784 samen met Johan Frederik Aubert als curatoren over het landgoed van de gewezen gouverneur van de Coromandel Reinier van Vlissingen (NA, VOC-Opvarenden; NA en SLNA, Resoluties Raad van Ceylon).

¹³⁰ SLNA, inv. nr. 1/3640, Resolutie Raad, 31 oktober 1782.

¹³¹ SLNA, inv. nr. 1/3546, Resolutie Raad, 12 februari 1785.

Falck had tegen de aantijgingen van Ross ongemeen fel uitgehaald omdat in zijn ogen de aantijgingen zeer onheus waren en zijn integriteit aantastten.¹³²

11.5 Parelvisserij¹³³

Sedert haar vestiging in Voor-Indië en na het verdrijven van de Portugezen achtte de Compagnie zich de rechtsopvolger van alle parelbanken in de Golf van Bengalen tussen Ceylon en de Overwal. Deze bestonden uit de banken bij Arripo, de grootste parelbanken van Azië, gelegen langs de stranden bij Mannar, de banken voor de kust van Madura bij Kondaatje en die voor Tuticorin. De banken behoorden vóór de komst van de Portugezen tot het koninkrijk Jaffna, dat nooit onder het koninkrijk Kandy had geressorteed. Alle claims van de koning van Kandy en Indiase vorsten achtte de Compagnie dan ook 'ongrondwettelijk'.¹³⁴ Zij meende bij gevolg te beschikken over het uitdrukkelijke voorkeursrecht tot gebruik.¹³⁵ De koning van Kandy vroeg echter bij herhaling tijdens de jaarlijkse ambassades of hij tonies¹³⁶ mocht uitrusten voor de parelvangst gelet op zijn vermeende aanspraken.

Het gebruik van de parelbanken was de Compagnie veel waard; deze waren uiterst lucratief indien er secuur mee werd omgegaan. Parelcolliers golden als een van de kostbaarste sieraden in de achttiende eeuw, kostbaarder dan diamanten.

Er mocht niet jaarlijks worden gevist; een lid van de Raad of een andere hogere dienaar zoals het opperhoofd van Mannar¹³⁷ ging regelmatig op 'springtocht' ter inspectie van de banken. Naar aanleiding van zijn advies aan de Raad werd bepaald wat er mocht gebeuren.¹³⁸ De parels werden niet door de Compagnie zelf bevestigd maar via een Indiase of Singalese koopman die hiervoor een concessie kon pachten per locatie op een veiling die plaatsvond onder leiding van de gouverneur in de ordinaire gehoorzaal van het Kasteel. Deze concessie ging naar de meest biedende.¹³⁹ Van te voren was bepaald door de Raad hoeveel tonies er mochten worden gebruikt. De Compagnie had zich wel het recht toegeëigend dat zij zelf de beste parels mocht kopen van de pachter. Het innen van de pachtpenningen was een probleem. Daarom had Falck de Raad voorgesteld indien nodig beslag te laten leggen op de bezittingen van de pachter. Deze werden dan verkocht en de opbrengst werd in mindering gebracht op de achterstallige pacht.¹⁴⁰

¹³² SLNA, inv. nr. 1/4502, Resolutie Haags Besogne, 4 januari 1785.

¹³³ NA, Collectie Nederburgh inv. nr. 438, Relas over de parelvisserij 1770-1789.

¹³⁴ NA, Collectie Hope inv. nr. 26, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 12 november 1768.

¹³⁵ SLNA, inv. nr. 3433, Resolutie Raad, n.a.v. verslag gezantschap uit Kandy, 29 december 1775.

¹³⁶ Speciale prauwen voor de parelvangst met een bemanning bestaande uit een gezagvoerder of mandoor, tien duiikers en 12 matrozen of roeiers.

¹³⁷ NA, VOC inv. nr. 9972, Staat van Ceylon over 1776; de parelbanken van Arripo werden door de commandant van Kalpitiya en Puttalam, kapitein ingenieur Paravicini di Capelli en het opperhoofd van Mannar, de onderkoopman Van der Spar, gevisiteerd: 'zij bleken geheel ontbloot van paarloesters'.

¹³⁸ NA, VOC inv. nr. 3203, Resolutie Raad, 17 januari 1766; Raket was tijdens de vergadering afwezig wegens springtocht naar de parelbanken bij Kondaatje.

¹³⁹ SLNA, inv. nr. 1/3071, Resolutie Raad, 24 november 1765; de verpachting van de parelvisserij tussen Kalpitiya en Eilouw werd door Nelle Aboeker voor 15000 rijksdaalders verkregen.

¹⁴⁰ NA, VOC inv. nr. 3203, Resolutie Raad, 12 januari 1766.

In 1768 schreef Falck aan Thomas Hope dat er geruchten de ronde deden dat de radja van Tanjore een claim had gelegd op de parelvangst in de Golf van Bengalen. Dit was eveneens het geval met Haider Ali en de Britten via hun bondgenoot Muhammed Ali van Arcot, zoals eerder aan al orde kwam vanaf hoofdstuk 8. Deze eiste 'enige grondheerlijke recht op de stranden waar de banken langs lagen'.¹⁴¹

In 1767 had de Raad reeds aan de radja van Ramnad de vangst bij Arripo met alle rechten voor twee tonies toegestaan. Er mocht in 1771 weer vanaf maart worden gevist.¹⁴²

Daar er steeds onvrede bleef over het vissen en de opbrengst gering was, werd in de Raad besloten een overeenkomst te sluiten met een paar pachters waarbij naast de parelvangst de helft van de tonijnvisserij werd aangeboden. In de jaren zeventig bleef het tobben met de vangst. Na een visitatie van de banken bij Arripo bleken deze 'geheel ontbloot van pareloesters te zijn'.¹⁴³ De banken bij Kondaatje werden niet gevisiteerd omdat er een ernstig conflict over het gebruik was ontstaan met de nawab van Madura. In 1778 werd er wel weer gedoken maar het jaar daarop niet, ten gevolge van een geschil met de vorige pachter. In de Raad werd in 1780 ernstig gedebatteerd over de banken. De Hoge Regering wenste dat het geschil over de parelvisserij met de nawab van Madura werd afgedaan.¹⁴⁴

Een van de voorwaarden van de Compagnie voor het sluiten van een eventueel verdrag met de Britten in 1780-1781 was een regeling voor het geschil over het gezag over de parelbanken. De Britten stelden voor de winst te verdelen tussen de Compagnie en de nawab van Madura. Tot een oplossing kwam het echter niet. De komende twee jaar werd daarom niet gevisiteerd en bleven de banken onaangeroerd. Batavia vond dat dan maar buiten de geschillen om aan de slag moest worden gegaan als dat in het voordeel van de Compagnie gebeurde.¹⁴⁵ Het duurde uiteindelijk tot 1784 voor de banken bij Kondaatje wederom werden verpacht. De pacht bedroeg 6000 rijksdaalders, 1100 minder dan de jaren daarvoor. De banken bij Arripo en Tuticorin bleven voor de zoveelste keer onaangeroerd.¹⁴⁶

Falcks voorgangers waren altijd persoonlijk geïnteresseerd geweest in de parelvisserij. Gouverneur Van Gollonnesse had hiermee 'ongemeene schatten gewonnen'. Tijdens zijn bestuur waren er volgens Falck veel parels opgevist voor een hoge prijs. De gouverneurs hadden een vierde deel van de verpachting in handen, 'dus een vierde gedeelte van de duik-tonies voor zijn [hun] rekening liet[en] duiken'. Falck had zijn deel weggeschonken en voor een deel aan de pachters gelaten die alleen maar schulden hadden gemaakt. Hij schreef aan Hope dat hij er niet beter van werd, in tegenstelling tot zijn voorgangers die zich er zeer mee hadden verrijkt.¹⁴⁷

¹⁴¹ NA, Collectie Hope, inv. nr. 26, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 12 november 1768.

¹⁴² NA, VOC inv. nr. 3324 Resolutie Raad, 3324, 18 januari 1771; 5 februari veiling aan meest biedende.

¹⁴³ NA, VOC inv. nr. 9973, Staat van Ceylon over 1777.

¹⁴⁴ SLNA, inv. nr. 1/750, Resolutie Secrete Raad, 26 januari 1780; in de vergadering werden brieven over de ontwikkelingen in Tuticorin die niet erg hoopgevend waren, betrokken.

¹⁴⁵ NA, VOC inv. nr. 998, Staat van Ceylon over 1781.

¹⁴⁶ NA, VOC inv. nr. 9990, Staat van Ceylon over 1784.

¹⁴⁷ NA, Collectie Hope, bijlage 'Customados [inkomsten] van Gouverneur'; secrete brief Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 13 november 1767.

11.6 Conclusie

In de rij van gouverneurs van Ceylon wordt Falck wel steeds als een vooraanstaande bestuurder beschouwd; zijn bedrijfs- en commerciële activiteiten komen nauwelijks uit de verf. In de recente studies wordt hij gekenschetst als behoudend, conservatief en afwachtend. In de praktijk was hij op economisch terrein misschien wel eens wat te voorzichtig maar niet zo behoudend of conservatief als tot nu wordt aangenomen. Hij miste in het begin de nodige ervaring die vele dienaren hadden opgedaan op pure handelsvestigingen in India en de Indische archipel.

Hij hield vast aan het inzamelen van kaneel uit de Compagnies- en Koningslanden; nam niet zondermeer de ideeën van Schreuder over met betrekking tot het vrij laten van het schillen en wist daarvan de Hoge Regering te overtuigen. Hij geloofde blijkens zijn publicaties, brieven en uiteenzettingen in het planten van kaneelzaden. Hij stimuleerde vanaf zijn aankomst de aanleg van tuinen. Volgens de bewindhebbers en zijn opvolger Van de Graaff had hij zich door deze inzet ‘onsterfelijk’ gemaakt. De opbrengsten van de kaneeltuinen waren nog niet zo groot en succesvol als onder zijn opvolger Van de Graaff, maar zeker bemoeidigend in hoeveelheid en kwaliteit.

Falck was voortdurend met de problematiek van de kaneel bezig en wist de totale opbrengst op een aanvaardbaar peil te houden na de langdurige oorlog, door gebruik te maken van de voorkeursrechten in de Koningslanden. De kwaliteit was het grote punt van zorg; er werd van alles gedaan om deze te verbeteren. In zijn optreden tegenover de chaliassen en anderen van wie de Compagnie afhankelijk was om de jaarlijkse eis van exportproducten waar te maken, stond het belang van de Compagnie voorop en liet hij nimmer zijn eigen belang prevaleren.

Het beeld dat door Kanapathypillai¹⁴⁸ wordt geschetst en dat door andere historici wordt overgenomen dat Falck alleen onder aansporing van de Hoge Regering en anderen in zijn directe omgeving overging tot het aanleggen van tuinen, blijkt onjuist. Hij pleitte ervoor om rijstvelden aan te leggen. Tevens spande hij zich in om gunstige importen te realiseren. Het incident met directeur Ross in Bengalen over diens non-prestatie bij de levering van lasten rijst laat wederom zien dat Falck niet met zich liet sollen als het om zijn integriteit ging.

¹⁴⁸ Kanapathypillai, *Dutch rule in maritime Ceylon*.